

Academiejaar 2010 – 2011

Tweede examenperiode

**Persoonlijkheid en vriendschap binnen de klas: similariteit en de rol
van vriendschapskwaliteit**

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van Master in de Psychologie,
afstudeerrichting Klinische Psychologie

door

Caroline Coopman

Promotor: Prof. dr. Filip De Fruyt

Begeleiding: dr. Marleen De Bolle

Ondergetekende, Caroline Coopman, geeft toelating tot het raadplegen van de masterproef door derden.

DANKWOORD

Het proces van deze masterproef was er eentje van vallen en opstaan. Daarom wil ik graag wat aandacht schenken aan de verschillende personen die er elk op hun eigen manier toe hebben bijgedragen om dit project tot een goed eind te brengen.

Mijn dank gaat uit naar Prof. dr. Filip De Fruyt voor het mogelijk maken van deze masterproef.

Mijn begeleidster, dr. Marleen De Bolle, wil ik hartelijk bedanken voor de fijne en vlotte samenwerking. De suggesties en deskundige begeleiding die ik van haar ontving, hielpen mij telkens weer op weg. Haar hulp bij de analyses, nauwgezette verbeteringen van mijn teksten en antwoorden op mijn vele vragen vormden belangrijke bijdragen tot het vervolledigen van dit werk.

Uiteraard wil ik ook de leerlingen bedanken die deelnamen aan het onderzoek. Daarnaast dank ik ook graag de directie en leerkrachten van de school voor hun enthousiaste medewerking en het mogelijk maken van het onderzoek.

Mijn familie en vrienden wil ik bedanken voor de onvoorwaardelijke steun gedurende mijn volledige studie, maar zeker tijdens het uitvoeren en schrijven van deze masterproef. Ze waren er voor mij wanneer ik nood had aan wat peptalk, brachten mij de nodige ontspanning en bleven steeds voor de volle 100% in mij geloven.

Tot slot, een speciaal woordje van dank aan mijn vriend Brecht. Ik wil hem danken voor het vertrouwen dat hij mij geeft en de zorgen die hij wegneemt. Hij was mijn steun en toeverlaat in thesistijd, maar ook ver daarbuiten.

Bedankt!

INHOUDSTAFEL

ABSTRACT	1
INLEIDING	2
Persoonlijkheid	2
Vriendschap	4
Vriendschap versus aanvaarding	5
Vriendschapskwaliteit	7
Vriendschap als ontwikkelingscontext	8
Geslachtsverschillen in vriendschap	10
Gelijkenissen in vriendschap	10
Persoonlijkheid en vriendschap	12
Persoonlijkheidssimilariteit en vriendschap	12
Gelijkenissen en relatiekwaliteit	15
Huidige studie	15
METHODE	17
Steekproef en procedure	17
Materiaal	17
Vriendschapskwaliteit	18
Persoonlijkheid	18
Statistische methodes	19
RESULTATEN	22
Indexen van profielovereenstemming (Index of profile agreement; I_{pa})	22
Werkelijke gelijkenissen	22
Waargenomen gelijkenissen	22
Perceptuele accuraatheid	22
Correlaties tussen werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid	22
Geslachts – en leeftijdsverschillen	23
Werkelijke en waargenomen gelijkenissen per persoonlijkheidsdimensie	23
Effecten op vriendschapskwaliteit	25
Leeftijds- en geslachtseffecten	25

Similariteit	26
Perceptuele accuraatheid	26
DISCUSSIE	28
Persoonlijkheidssimilariteit en perceptuele accuraatheid	28
<i>Onderlinge relaties</i>	28
<i>Geslachts- en leeftijdsverschillen</i>	29
Similariteit per persoonlijkheidsdimensie	30
Rol in vriendschapskwaliteit	31
<i>Leeftijds- en geslachtseffecten</i>	31
<i>Similariteit</i>	32
<i>Perceptuele accuraatheid</i>	32
Sterktes en beperkingen van het onderzoek	33
Suggesties voor verder onderzoek	36
Besluit	37
REFERENTIES	38

ABSTRACT

Het belang van persoonlijkheid in hechte relaties werd reeds in ruime mate onderzocht bij adolescenten en volwassenen. Daarentegen heeft de onderzoeksliteratuur slechts in beperkte mate aandacht gehad voor deze vraagstelling bij een jongere doelgroep. Daarom gaat de huidige studie in eerste plaats na in welke mate er profielovereenstemming betreffende persoonlijkheid bestaat tussen beste vrienden in de klas. Hiervoor werd een vragenlijstonderzoek uitgevoerd bij leerlingen uit het vijfde en zesde leerjaar (N= 76). Er wordt onderscheid gemaakt tussen drie perspectieven van profielovereenstemming: werkelijke similariteit, waargenomen similariteit en perceptuele accuraatheid inzake persoonlijkheid. Profielovereenstemming wordt bepaald aan de hand van de Index of profile agreement (I_{pa}). Het huidige onderzoek focust zich daarnaast ook op de rol van de profielovereenstemming in de vriendschapskwaliteit. Om deze hypothesen te toetsten wordt gebruik gemaakt van hiërarchische regressie-analyses.

De resultaten tonen aan dat voornamelijk waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid aanwezig zijn tussen beste vrienden in de klas. Waargenomen gelijkenissen blijken bovendien eerder onafhankelijk te zijn van werkelijke gelijkenissen en perceptuele accuraatheid op persoonlijkheidsvlak. Disconform de verwachtingen wordt geen effect van waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid op vriendschapskwaliteit weerhouden, werkelijke gelijkenissen hebben enkel belang op vlak van conflictoplossing. Perceptuele accuraatheid in persoonlijkheidsbeoordelingen blijkt een rol te spelen in waardering en zorg, conflict en bedrog, en conflictoplossing. Mogelijke verklaringen van bovenstaande bevindingen worden besproken. Verder wordt er ingegaan op de sterktes en beperkingen van het onderzoek, om daarna af te sluiten met enkele suggesties voor verder onderzoek.

INLEIDING

Uit onderzoek blijkt dat individuele verschillen in persoonlijkheid een belangrijke rol spelen binnen intieme relaties (o.a. Barelds, 2005; Karney & Bradbury, 1995). Meer specifiek blijkt relatietevredenheid betekenisvol gerelateerd te zijn aan de mate waarin partners op elkaar lijken met betrekking tot persoonlijkheid (Gaunt, 2006; Luo & Klohnen, 2005; Robins, Caspi & Moffit, 2000; Russel & Wells, 1991). We kunnen ons de vraag stellen of similariteit met betrekking tot persoonlijkheidseigenschappen ook van belang is binnen relaties in de kindertijd. Een van de meest belangrijke relaties binnen de kindertijd is de vriendschapsrelatie. Kinderen brengen veel tijd door met hun vrienden, maken samen plezier en leren van elkaar. De huidige studie kijkt naar de persoonlijkheid van vrienden en gaat na of een grotere persoonlijkheidssimilariteit van vrienden samenhangt met een betere kwaliteit van de vriendschap bij kinderen.

Persoonlijkheid

Persoonlijkheid wordt gedefinieerd als de consistente manier van denken, voelen en handelen van een individu. Persoonlijkheidskenmerken beïnvloeden hoe iemand omgaat met de wereld rondom zich (Shiner & Caspi, 2003). Binnen de persoonlijkheidsliteratuur is er een vrij grote consensus over het Vijf Factoren Model (VFM; Costa & McCrae, 1992) of de ‘Big Five’ om de structuur van normale persoonlijkheidstrekken bij volwassenen te beschrijven. De ‘Big Five’ omvat volgende vijf hogere orde factoren: Extraversie, Altruïsme, Consciëntieusheid, Neuroticisme en Openheid. *Extraversie* beschrijft in welke mate men actief deelneemt aan de wereld rondom zich. Extraversie omvat kenmerken als sociaal, energiek, expressief en levendig. *Altruïsme* verwijst naar individuele verschillen op interpersoonlijk vlak en beschrijft mensen die empathisch, vriendelijk en warm zijn naar anderen toe. *Consciëntieusheid* bevat de kenmerken zelfdiscipline en organisatie. Consciëntieusheid verwijst naar de mate waarin iemand aandachtig en efficiënt te werk gaat en ook hoe ordelijk en betrouwbaar men is. *Neuroticisme* verwijst naar de mate waarin men de wereld als bedreigend en stresserend ervaart en de vatbaarheid voor negatieve emoties zoals angst en depressie. Neuroticisme omvat verder nog kenmerken als gespannen, onzeker, humeurig en beperkte weerbaarheid tegen stress. *Openheid*, ten slotte, wordt

gekenmerkt door creativiteit, originaliteit en nieuwsgierigheid. Openheid verwijst naar de mate waarin iemand graag nieuwe ervaringen opdoet en ze daarna ook toepast (Caspi, Roberts & Shiner, 2005; Costa & McCrae, 1992; Digman, 1990).

Individuele verschillen tussen kinderen worden beschreven aan de hand van zowel persoonlijkheidstrekken als temperamentstrekken. *Temperament* wordt omschreven als stabiele individuele verschillen, op vlak van emoties, aandacht en activiteit, waarvan men vooral een genetische en neurobiologische basis veronderstelt. Temperament wordt traditioneel als de kern van persoonlijkheid gezien (Frick, 2004; Goldsmith et al., 1987; Rothbart & Ahadi, 1994). Vanaf de geboorte, en bij peuters en kleuters, zijn individuele verschillen als temperament aanwezig. Naarmate kinderen ontwikkelen zou temperament via ervaringen differentiëren naar een uitgebreidere set van meer specifieke hogere en lagere orde persoonlijkheidsfactoren, zoals we zien bij volwassenen (Caspi et al., 2005; Rothbart, 2007; Tackett, 2006).

Echter, net als temperament, wordt persoonlijkheid beïnvloed door zowel erfelijkheid als ervaringen (McCrae et al., 2000). Beide concepten beschrijven emotionele en doelgerichte aspecten van gedrag. Daarnaast vertonen ze ook een gelijkaardige stabiliteit over situaties en tijd heen (Nigg, 2006). Tenslotte bevatten persoonlijkheid en temperament gelijkaardige trekken en vertonen ze een gelijkaardige hiërarchische structuur (Caspi et al., 2005; Shiner, 2005). Gezien temperament en persoonlijkheid meer gelijkenissen dan verschillen vertonen, worden deze concepten vaak als onderling inwisselbare begrippen gehanteerd. De veelheid aan temperaments- en persoonlijkheidsfactoren leidt echter tot een moeilijke integratie van onderzoeksresultaten. Een handvol onderzoekers waagde zich aan de integratie van beide onderzoekstradities. Op basis van grondige studie van de literatuur ontwikkelden Shiner en Caspi (2003) een gemeenschappelijke taxonomie voor persoonlijkheid bij kinderen en adolescenten. Het model bestond oorspronkelijk uit vier factoren, nl.: Extraversie of Positieve emotionaliteit, Neuroticisme of Negatieve emotionaliteit, Consciëntieusheid en Welwillendheid. De factoren Extraversie, Neuroticisme en Consciëntieusheid worden duidelijk teruggevonden binnen zowel temperament als persoonlijkheid. Welwillendheid wordt voornamelijk uit persoonlijkheidsfactoren afgeleid (m.n. Altruïsme), maar het omvat ook de hanteerbaarheid van een kind wat ook in temperamentmodellen beschreven wordt (De Pauw & Mervielde, 2010). Later werd

een vijfde factor toegevoegd, nl. Openheid of Intellect (Shiner, 2005). In temperamentmodellen wordt deze factor in sterke mate genegeerd. Pas vanaf lagere schoolleeftijd zou Openheid duidelijk te onderscheiden zijn van de factor Consciëntieusheid (Mervielde, Buyst & De Fruyt, 1995). Het totale model met vijf factoren komt in sterke mate overeen met de 'Big Five' taxonomie bij volwassenen (Mervielde, De Clercq, De Fruyt & Van Leeuwen, 2005; Shiner & Caspi, 2003).

Ook vanuit empirische hoek groeit de evidentie dat individuele verschillen tussen kinderen adequaat beschreven kunnen worden aan de hand van vijf overkoepelende factoren. Vanuit een top-down benadering, waarbij men vertrekt van reeds bestaande persoonlijkheidsmodellen, blijkt het Vijf Factoren Model terug te vinden zowel bij vragenlijsten gebaseerd op de Big Five (Mervielde et al., 1995) als bij vragenlijsten die hier niet op gebaseerd zijn zoals de California Child Q-set (Van Lieshout & Haselager, 1994). Daarnaast wordt het Vijf Factoren Model teruggevonden in vrije beschrijvingen van persoonlijkheid, wat onder een bottom-up benadering valt. Wanneer kinderen de persoonlijkheid van leeftijdsgenootjes beschrijven, blijkt de Big Five een model te zijn dat deze percepties structureert (Mervielde & De Fruyt, 2000). Het Vijf Factoren Model is ook terug te vinden in de vrije beschrijvingen van ouders over de persoonlijkheid van hun kinderen. Zo blijkt dat 76 tot 85 procent van de termen die ouders hiervoor gebruiken, te classificeren zijn als indicatoren van de Big Five (Kohnstamm, Halverson, Mervielde, & Havill, 1998). Goldberg (2001) kwam tot eenzelfde besluit op basis van de heranalyse van de dataset van Digman. In deze dataset, met leerkrachtbeschrijvingen van de persoonlijkheid van lagere schoolkinderen, kwam in elk van de 6 steekproeven een vijf factorenstructuur naar voor. Bovenstaande evidentie doet verschillende auteurs ertoe besluiten dat het Vijf Factoren Model het meest adequate model is om persoonlijkheid te beschrijven, zowel bij kinderen als volwassenen. Ook in deze studie worden individuele verschillen bij kinderen geoperationaliseerd aan de hand van het Vijf Factoren Model van persoonlijkheid.

Vriendschap

Vriendschap is een vrijwillige relatie die gekenmerkt wordt door wederzijdse voorkeur tot interactie, gelijkheid, respect en gedeeld positief affect (Howes, 1983; Rubin, Fredstrom & Bowker, 2008; Sullivan, 1953). Vanaf de leeftijd van 3 à 4 jaar

vertonen kinderen de voorkeur tot interactie met bepaalde andere kinderen en gebruiken ze het woord 'vriend'. Men spendeert de meeste tijd met vrienden tijdens de lagere school en in de adolescentie (Hartup & Stevens, 1999).

De inhoud en functies van vriendschap veranderen doorheen de ontwikkeling. Bij jonge kinderen gaat het vooral om samen spelen en plezier maken. In de lagere school leren kinderen in toenemende mate rekening houden met elkaar. Via spel, gesprek en conflict leren vrienden elkaar beter kennen. Zowel gedeelde normen als persoonlijke eigenschappen vormen de basis van een vriendschap. In de adolescentie worden loyaliteit en intimiteit prominente aspecten binnen vriendschappen. Via zelfonthullingen bieden adolescentie vrienden elkaar ondersteuning bij de ontwikkeling en het begrip van zichzelf (Berndt, 2002; Parker & Gottman, 1989; Rubin et al., 2008; Youniss & Haynie, 1992).

In onderzoek naar vriendschap bij zeer jonge kinderen wordt vaak gebruik gemaakt van gedragsobservaties of rapportage door ouders. Deze methoden houden echter vaak vertekeningen in. Bij deze jonge kinderen is onderzoek naar vriendschap vaak descriptief van aard. Men stelt zich vooral de vraag: "Wat zijn de kenmerken van vriendschap?". Bij oudere kinderen wordt vooral onderzoek gedaan naar de functies en kwaliteit van vriendschap (Howes, 1996). Bij oudere kinderen is zelfrapportage waarschijnlijk de beste manier om vriendschapskwaliteit te meten. Hun blik op de aard en de betekenis van de affectieve band die ze met anderen delen, is moeilijk te observeren en kan enkel door hen worden meegedeeld. Elk kind heeft een unieke perceptie over de kenmerken en de kwaliteit van zijn vriendschap, want ook in wederkerige vriendschappen is de overeenkomst in die percepties eerder beperkt (Gifford-Smith & Brownell, 2003; Parker & Asher, 1993).

Vriendschap versus aanvaarding

Vriendschap is een moeilijk te operationaliseren concept. Dit is waarschijnlijk een van de belangrijkste redenen waarom vriendschap minder aandacht kreeg in wetenschappelijk onderzoek dan aanvaarding door leeftijdsgenoten (Gifford-Smith & Brownell, 2003; Berndt, 2004). Aanvaarding door leeftijdsgenoten is te onderscheiden van vriendschap: aanvaarding houdt een algemene beoordeling door anderen in, terwijl bij vriendschap wederzijdse samenwerking en vertrouwen centraal staan. Van beide

leden worden bijdragen verwacht om de dyade te laten voortbestaan. Onderzoek wijst uit dat kinderen niet enkel nood hebben aan een dichte vertrouweling, maar ook aan het deel uitmaken van een grotere groep (Asher, Parker, & Walker, 1996; Gifford-Smith & Brownell, 2003). Om relaties met leeftijdsgenootjes systematisch te onderzoeken, wordt vaak gebruik gemaakt van sociometrie. De sociometrische status van een kind verwijst dan naar de mate waarin het kind geïntegreerd is en leuk gevonden wordt door de andere kinderen uit zijn/haar sociale groep. Sociometrie maakt vaak gebruik van nominaties, waarbij aan elk kind wordt gevraagd welk leeftijd- of klasgenootje hij of zij het meest (positieve nominatie) of het minst (negatieve nominatie) graag heeft. Op basis van het aantal positieve en negatieve nominaties wordt een kind in één van vier sociometrische categorieën opgedeeld: *populair*, wanneer een kind veel positieve en weinig negatieve nominaties krijgt; *verworpen*, wanneer een kind veel negatieve en weinig positieve nominaties ontvangt; *controversieel*, wanneer een kind veel positieve en veel negatieve nominaties krijgt; of *verwaarloosd*, wanneer een kind relatief weinig positieve of negatieve nominaties ontvangt (Gifford-Smith & Brownell, 2003; Parker & Asher, 1993). De sociometrische status van een individu wordt eerder als een sociaal construct dan als een stabiel persoonlijkheidskenmerk gezien. Sociometrische status wordt bepaald door de sociale context van het kind. Deze context kan veranderen doorheen de tijd, terwijl de persoonlijkheid van een individu relatief stabiel is van de kindertijd tot in de volwassenheid (Roberts & DelVecchio, 2000; Roberts, Walton & Viechtbauer, 2006).

Zowel aanvaarding door leeftijdsgenootjes als vriendschappen beïnvloeden de ontwikkeling. Toch staat de sociometrische status van een kind soms los van zijn vriendschapsstatus: sommige populaire kinderen hebben geen hechte vrienden en vele kinderen met een lage acceptatiestatus hebben een beste vriend. Populaire kinderen blijken wel meer kans te hebben op een beste vriend en hun vriendschapskwaliteit scoort vaak hoger dan die van minder populaire kinderen (Parker & Asher, 1993). Ook binnen een sociometrische categorie bestaat er variatie. Zo blijken sommige verworpen kinderen er wel in te slagen om vriendschappen te ontwikkelen en te onderhouden, terwijl andere verworpen kinderen hier niet in slagen. Succesvol zijn in het maken van vrienden enerzijds en het behouden van die vriendschapsrelaties anderzijds wordt waarschijnlijk bepaald door aspecten die eerder onafhankelijk zijn van de aspecten die

populariteit bij leeftijdsgenoten bepalen (Güroğlu, Van Lieshout, Haselager, & Scholte, 2007).

Vriendschapskwaliteit

Vriendschap bestaat zowel uit positieve als negatieve kenmerken. Vriendschappen van hoge kwaliteit hebben hoge niveaus van pro sociaal gedrag, intimiteit en andere positieve kenmerken en lage niveaus van conflict, rivaliteit en andere negatieve kenmerken (Berndt, 2002). Daarnaast houdt men rekening met objectieve, observeerbare kenmerken van een vriendschap alsook subjectieve kenmerken die moeilijker te observeren zijn. Ladd & Kochenderfer (1996) stelden voor vriendschapskwaliteit op te delen in vriendschapsprocessen en vriendschapsbronnen. Processen verwijzen naar kenmerken van de interactie die invloed hebben op de kwaliteit (o.a. zelfonthulling, pro sociaal gedrag, conflictoplossing). Bronnen verwijzen dan naar de voordelen die de vriendschap oplevert voor kinderen (o.a. intimiteit, gezelschap, steun). Verschillen in vriendschapsbronnen zouden te voorspellen zijn op basis van verschillen in vriendschapsprocessen.

Over het algemeen rapporteren meisjes hogere niveaus van positieve vriendschapskwaliteit dan jongens (Berndt & Keefe, 1995; Brendgen, Markiewicz, Doyle, & Bukowski, 2001). In de beschrijving van negatieve kenmerken van hun vriendschappen blijken enkele specifieke verschillen tussen jongens en meisjes. Meisjes rapporteren voornamelijk minder conflicten (Furman, 1996), terwijl jongens minder intimiteit rapporteren (Parker & Asher, 1993). Vriendschapskwaliteit, zoals beoordeeld door de ene vriend, is niet steeds gelijk aan de perceptie van de andere vriend. De correlatie tussen de percepties van vriendschapskwaliteit onder vrienden is matig, wat wijst op vrij veel ruimte voor variatie in die percepties tussen vrienden (Bagwell et al., 2005).

Kinderen die hun vriendschappen positief beschrijven, ervaren minder eenzaamheid, genieten meer acceptatie door de groep, vertonen betere aanpassing op school en hebben meer zelfvertrouwen (Furman, 1996; Hartup & Stevens, 1999; Waldrip, Malcolm & Jensen-Campbell, 2008). Daarentegen is volgens Berndt (2002) het effect van vriendschapskwaliteit specifiek voor de sociale competenties met leeftijdsgenootjes, maar is er geen effect aanwezig op het zelfvertrouwen van kinderen. Vriendschappen met zowel veel positieve als negatieve kenmerken voorspellen meer

storend gedrag bij 12-13 jarigen (Berndt & Keefe, 1995). Vriendschappen met hoge niveaus van negatieve kenmerken vertonen een positieve associatie met klinische symptomen (Bagwell et al., 2005).

Vriendschap als ontwikkelingscontext

Vriendschappen vormen een zeer belangrijke context voor de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Vriendschapsrelaties, in vergelijking met andere dyadische relaties met leeftijdsgenootjes, worden gekenmerkt door meer positieve interacties, meer gelijkenissen in gedrag en snellere en betere conflictoplossingen (Newcomb & Bagwell, 1995). Op die manier vormen ze een betere context om interactievaardigheden te leren; ze vormen een normatieve cultuur en stimuleren het leren. Vrienden helpen elkaar inzicht te krijgen in sociale processen zoals samenwerken, respect, dominantie en competitie. De sociale vaardigheden die men leert onder vrienden tijdens de kindertijd, zijn ook van belang voor sociale relaties in de adolescentie en de volwassenheid (Bukowski, 2001; Sullivan, 1953). Hechte en steunende vriendschapsrelaties stellen kinderen en adolescenten in staat om ook positieve relaties met andere leeftijdsgenootjes op te bouwen. Op die manier wordt hun sociale aanpassing verder positief beïnvloed (Berndt, 2004; Miller & Coll, 2007). Emotioneel gezien vormen vrienden belangrijke bronnen van ondersteuning, in het bijzonder in stressvolle situaties (Berndt & Keefe, 1995; Ladd, 1990). In de vroege adolescentie blijken vriendschapsrelaties van goede kwaliteit, bij meisjes, additieve effecten te hebben bovenop de voordelen van een veilige hechting op vlak van zelfbeeld en competentiebeleving (Rubin et al., 2004). Interacties onder vrienden vormen sociale situaties die cognitieve ontwikkeling kunnen bevorderen. Bij moeilijke taken waar hulp van anderen echt nodig is, blijkt samenwerking met vrienden veel voordeel te bieden. De prestaties blijken vooral te verbeteren wanneer meisjes met hun vriendinnen samenwerken (Kutnick & Kington, 2005). Daarnaast stimuleren vrienden ook de morele ontwikkeling en het leren perspectief nemen (McGuire & Weisz, 1982).

Het belang van vriendschappen blijkt ook uit verschillende onderzoeken die aantonen dat 'geen vrienden hebben', een sterke negatieve samenhang vertoont met het welzijn van kinderen. Parker & Asher (1993) toonden aan dat kinderen zonder vrienden meer eenzaamheid ervaren. Longitudinaal onderzoek toonde aan dat een chronisch gebrek aan vrienden bij kinderen negatieve overtuigingen over zichzelf en klasgenoten

in de hand werkt. Deze overtuigingen leiden op hun beurt tot gevoelens van eenzaamheid en internaliserende problemen (Ladd & Troop-Gordon, 2003). De vicieuze cirkel van pesterijen, sociale isolatie en maladaptie blijkt ook vooral te bestaan bij kinderen zonder vrienden (Laursen, Bukowski, Aunola, & Nurmi, 2007; Hodges, Boivin, Vitato, & Bukowski, 1999).

De invloed van vriendschap op de ontwikkeling van een kind hangt ook af van de kenmerken van de vriend. Vrienden die goed functioneren op sociaal en schools vlak hebben een sterk positief effect op verschillende ontwikkelingsdomeinen van een kind. Het negatieve effect van vrienden die drugs gebruiken en gedragsproblemen stellen, blijft eerder binnen datzelfde domein (Cook, Deng & Morgano, 2007; Hartup & Stevens, 1999). Het staat vast dat vrienden een invloed hebben op elkaars ontwikkeling. Maar hoe dit juist gebeurt, vraagt nog meer specifiek onderzoek. Het effect van vriendschap op psychosociale ontwikkeling houdt dan ook meer in dan enkel het vergelijken van kinderen met en kinderen zonder vrienden. Meer specifiek blijkt de kwaliteit van de vriendschap vaak een belangrijke invloed te hebben op de ontwikkeling en het functioneren van kinderen. Vriendschappen kunnen geordend worden op een continuüm van ‘gewone vrienden’, naar ‘goede vrienden’ tot ‘beste vrienden’ (Hartup, 1996). Volgens Berndt (2002, 2004) kan het effect van vriendschapskwaliteit ook indirect zijn; men gedraagt zich meer zoals een vriend(in) waarmee men een vriendschap van goede kwaliteit heeft omdat die invloed sterker is. Deze ‘magnification hypothese’ kunnen we linken aan de sociale leertheorie van Bandura (1977). Volgens hem zal een kind meer leren uit de gedragsobservatie van een vriend naarmate het kind een positievere relatie heeft met die vriend.

Onderzoek toont aan dat vriendschappen van hoge kwaliteit een buffer vormen tegen invloeden die maladaptatie in de hand werken, zoals slecht ouderschap (o.a. Gaertner, Fite & Colder, 2010) of gepest worden (o.a. Hodges et al., 1999). Kinderen met vriendschappen van hoge kwaliteit blijken in de eerste plaats minder kans te maken om gepest te worden (Malcolm, Jensen-Campbell, Rex-Lear & Waldrip, 2006). Adolescenten die wel het slachtoffer werden van openlijke pesterijen (fysieke agressie) blijken, wanneer zij vriendschappen hadden van hoge kwaliteit, minder last te hebben van gevoelens van eenzaamheid in vergelijking met slachtoffers zonder vriendschappen van hoge kwaliteit (Woods, Done & Kalsi, 2008).

Geslachtsverschillen in vriendschap

Vriendschappen onder meisjes zijn exclusiever en intiemer dan die onder jongens (Eder & Hallinan, 1978; Johnson, 2004; Youniss & Haynie, 1992). Naast intimiteit is ook de eigen individualiteit van belang in vriendschappen onder jongens, die vaak ook een element van competitie omvatten (Zarbatany, Conley, & Pepper, 2002). Op zeer jonge leeftijd blijkt reeds een geslachtsverschil in de voorkeur van het activiteitsniveau van hun vrienden. Jongens kiezen actieve vrienden, waar ze vooral wilde spelletjes mee kunnen spelen. Meisjes, daarentegen, kiezen eerder voor minder actieve vriendinnen, waarmee ze vooral kunnen praten (Gleason, Gower, Hohmann, & Gleason, 2005; Maccoby, 1990). Bij meisjes blijken deze vrienden ook vaker prosociale individuen te zijn, terwijl vrienden van jongens vaak antisociale kenmerken vertonen (Güroğlu et al., 2007). De gevonden geslachtsverschillen mogen echter niet overdreven worden. De betekenis en het belang van vriendschappen zijn voor beide geslachten vrij gelijk, nl. een intieme en emotioneel ondersteunende relatie. De beide geslachten ervaren dan ook gelijkaardige emotionele consequenties wanneer hun noden in de vriendschap onvoldoende worden beantwoord (Zarbatany et al., 2002).

Gelijkenissen in vriendschap

Kinderen kiezen vrienden die op hen lijken. De gelijkenissen lijken bovendien toe te nemen naarmate de vriendschap langer blijft duren. Er is dus zowel sprake van een selectie- als een beïnvloedingseffect (Newcomb, Bukowski, & Bagwell, 1999; Kupersmith, DeRosier, & Patterson, 1995). Gelijkenissen tussen vrienden worden vaak verklaard vanuit de similariteit-attractiviteit hypothese: Men wordt aangetrokken door anderen die veel gelijkenissen vertonen met zichzelf omdat het een bekrachtiging van eigen attitudes en opvattingen biedt. Deze bekrachtiging activeert een affectieve respons, wat de aantrekking versterkt. Gelijkenissen scheppen ook voorspelbaarheid, wat interacties aangenamer maakt. Gelijkenissen zijn vooral van tel op jongere leeftijd. Tijdens de lagere school worden conflicten moeilijk getolereerd. In de adolescentie leert men om deze conflicten op te lossen en om te gaan met verschillen en complementariteit. Toch blijven gelijkenissen een belangrijke rol spelen in vriendschappen over alle leeftijden heen (Aboud & Mendelson, 1996; Clore & Byrne, 1974).

Uiterlijke gelijkenissen zoals geslacht, ras en leeftijd komen zeer vaak voor onder vrienden. Op jonge leeftijd zijn vrienden slechts zelden van een verschillend geslacht (Drewry & Clark, 1983; Güroğlu et al., 2007; Kupersmith et al., 1995; Maccoby, 1990). Kinderen en jongeren kiezen daarnaast ook meestal voor vrienden met dezelfde muziekvoorkeuren (Selfhout, Branje, ter Bogt & Meeus, 2009), attitudes en waarden (Fehr, 2001). Verschillende auteurs beschrijven ook gelijkenissen tussen vrienden in maladaptief gedrag. Zo blijken gelijkenissen aanwezig in agressie, antisociaal gedrag, verlegenheid en psychopathologische symptomen zoals depressie, angst en aandachttekort/hyperactiviteit (Haselager, Hartup, Van Lieshout, & Riksen-Walraven, 1998; Kupersmith et al., 1995; Mariano & Harton, 2005; Poulin et al., 1997). Daarnaast blijken vrienden ook sterk gelijkend te zijn op vlak van adaptief prosociaal gedrag (Güroğlu et al., 2007; Haselager et al., 1998). Wanneer men gedragspatronen beschouwt, kan men soms spreken van complementariteit binnen vriendschappen. Zo blijken sociaalteruggetrokken vriendschappen vaak te bestaan uit een gepeste teruggetrokken vriend en een prosociale teruggetrokken vriend, of antisociale vriendschappen uit een pestende antisociale vriend en een antisociale 'assistent' (Güroğlu et al., 2007).

Hartup (1996) introduceert de 'normatieve salientie hypothese'. Deze hypothese stelt dat vooral gelijkenissen met betrekking tot kenmerken die belangrijk zijn binnen de sociale rol of sociale reputatie een rol spelen bij het kiezen van vrienden. Bijvoorbeeld: jongens die vrienden zijn, lijken meer op elkaar op vlak van fysieke activiteit, terwijl meisjes die vriendinnen zijn meer op elkaar lijken op vlak van persoonlijkheid en grootte van hun sociaal netwerk. Onderzoek naar deze hypothese is echter schaars (Gifford-Smith & Brownell, 2003; Haselager et al., 1998). Studies die binnen dit terrein verricht werden, tonen aan dat er meer gelijkenissen zijn of 'similariteit' is binnen meisjesvriendschappen dan binnen jongensvriendschappen. Dit blijkt onder andere zo voor schoolse aanpassing (Berndt & Keefe, 1995), probleemgedrag en perceptie van de vriendschapsrelatie (Selfhout, Branje, Raaijmakers, & Meeuws, 2007). Deze bevindingen worden meestal verklaard door te wijzen op het intiemere karakter van vriendschappen onder meisjes (Gifford-Smith & Brownell, 2003; Youniss & Haynie, 1992).

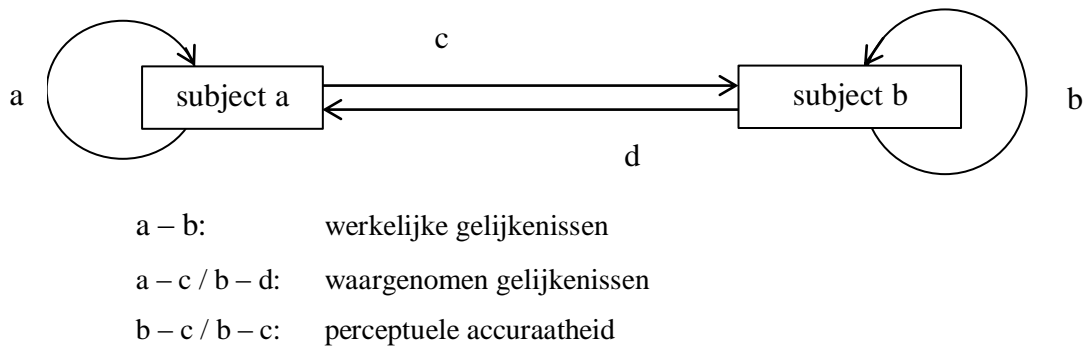
Persoonlijkheid en vriendschap

Persoonlijkheidskenmerken zijn van belang in alle relaties die men ontwikkelt. Onderzoek naar de rol van persoonlijkheid in vriendschappen op kinderleeftijd is echter schaars. Jensen-Campbell en collega's (2002) wezen op een belangrijke rol van de factor Altruïsme of Welwillendheid in de omgang met anderen. Kinderen die hoog scoren op Welwillendheid zijn in staat hun eigen noden te onderdrukken ten voordele van anderen en zijn sterk gemotiveerd om positieve sociale relaties met leeftijdsgenootjes te behouden. In hun onderzoek toonden zij een verband aan tussen Welwillendheid en gezonde relaties met leeftijdsgenoten. Lagere schoolkinderen die hoog scoren op deze persoonlijkheidsdimensie blijken algemeen meer aanvaard te worden, minder gepest te worden maar ook meer wederkerige vriendschappen te hebben (Jensen-Campbell et al., 2002). In onderzoek bij jongadolescenten tussen 11 en 14 jaar bleken ook Consciëntieusheid en Extraversie samen te hangen met meer aanvaarding en vrienden en een betere vriendschapskwaliteit. Neuroticisme, daarentegen, hangt samen met negatievere relaties met leeftijdsgenoten en pesterijen (Jensen-Campbell & Malcolm, 2007). Ook in de late adolescentie kon men bevestigen dat Altruïsme en Extraversie een rol hebben in het proces van vriendschapsselectie. Wie hoog scoort op Altruïsme wordt namelijk vaker als vriend verkozen. Extraverte adolescenten blijken meer vrienden te kiezen dan adolescenten die laag scoren voor deze factor (Selfhout et al., 2010).

Persoonlijkheidssimilariteit en vriendschap

In tegenstelling tot uiterlijke variabelen zoals geslacht en leeftijd, kan de perceptie inzake gelijkenissen of verschillen in persoonlijkheid afhangen van het perspectief dat men hanteert. Naar analogie met volwassenenliteratuur wordt een onderscheid gemaakt tussen werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid (Decuyper, De Bolle & De Fruyt, 2011). Figuur 1 stelt de concepten visueel voor. Om *werkelijke gelijkenissen* in persoonlijkheid te evalueren wordt de overeenkomst tussen zelfgerapporteerde persoonlijkheidseigenschappen van beide subjecten binnen een relatie bekeken. Bij *waargenomen gelijkenissen* gaat men na in welke mate er overeenkomsten zijn tussen zelfbeoordelingen van persoonlijkheid en hoe men de persoonlijkheid van de ander waarneemt. Bij gebrek aan objectieve informatie zou men

zich vooral op de eigen persoonlijkheid baseren om de persoonlijkheid van de anderen te beoordelen. In die context spreekt men soms van een ‘self-based heuristic’. *Perceptuele accuraatheid* gaat na in welke mate zelfrapportage van de eigen persoonlijkheid overeenstemt met de rapportage door een andere informant.

Figuur 1. Voorstelling werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid (gebaseerd op Decuyper et al., 2011).

Onderzoek ging tot nu toe voornamelijk uit naar werkelijke gelijkenissen, en het verband met relatiekwaliteit bij volwassenen. Meer werkelijke gelijkenissen blijken bij koppels in eerste instantie samen te hangen met meer waargenomen gelijkenissen en meer perceptuele accuraatheid (Decuyper et al., 2011). Uit de literatuur bij volwassenen blijken mensen de neiging te hebben om bij persoonlijkheidsbeoordeling van anderen hun onderlinge band en hoe gelijk men zich voelt met die ander in rekening te brengen. Zo blijkt uit onderzoek dat men personen met wie men een hechte band heeft eerder als gelijkend aan zichzelf zal beoordelen (Weller & Watson, 2009). Er wordt hier ook soms gesproken over veronderstelde gelijkenissen (Watson et al., 2004). De meta-analyse van Montoya, Horton en Kirchner (2008) liet zien dat veronderstelde gelijkenissen met betrekking tot attitudes en persoonlijkheidseigenschappen zelfs sterkere voorspellers waren van interpersoonlijke aantrekking dan werkelijke gelijkenissen. Onderzoek van Watson, Hubbard en Wiese (2000) bij getrouwde koppels, niet-getrouwde koppels en vriendschapsdyades, vond bij elke groep zeer weinig werkelijke similariteit voor de ‘Big Five’ factoren. Dit was echter in tegenstelling tot de sterke waargenomen similariteit die ze terugvonden in de verschillende groepen (Watson et al., 2000). Waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid bij eerstejaars universiteitsstudenten, die reeds tijdens het kennismakingsproces werden opgemerkt, blijken samen te hangen met

de ontwikkeling in intensiteit van de vriendschap (Selfhout, Denissen, Branje, & Meeus, 2009). Verder toont onderzoek bij volwassenen aan dat perceptuele accuraatheid toeneemt, naarmate men iemand beter kent (Funder, Kolar, & Blackman, 1995; Watson et al., 2000). Sterke verschillen in de beoordelingen kunnen wijzen op een minder goede onderlinge band en omgekeerd kan een minder goede onderlinge band verschillen in de perceptie van elkaar in de hand werken. Onderzoek bij volwassenen toonde reeds aan dat accuratere percepties hebben over de partner inzake persoonlijkheid, positief bijdragen tot de predictie van de relatiekwaliteit (Letzring & Nofle, 2010). Er kan echter ook sprake zijn van positieve illusie, waarbij de partner als positiever en aantrekkelijker beoordeeld wordt, in vergelijking met de zelfbeoordelingen van deze partner. Een positieve illusie blijkt minder conflict en meer relatietevredenheid te voorspellen (Murray & Holmes, 1997).

Mogelijks speelt persoonlijkheidssimilariteit ook een rol bij relaties vroeger in de ontwikkeling, zoals vriendschapsrelaties in de kindertijd. Tot op heden ging men voornamelijk op zoek naar persoonlijkheidssimilariteit in vriendschappen onder adolescenten en (jong)volwassenen. Murphy (2005) stelde vast dat adolescenten beste vrienden niet meer gelijkenissen vertoonden dan kennissen op de vijf Big Five dimensies. Het onderzoek van Selfhout en collega's (2007) bij adolescenten beste vrienden gaf wel evidentie voor meer werkelijke gelijkenissen tussen beste vrienden dan random dyades voor de dimensies Extraversie en Altruïsme. Deze onderzoekers vonden grotere gelijkenissen in vriendschappen onder meisjes dan onder jongens met betrekking tot agressie, depressieve symptomen en relatiekenmerken (m.n. steun, respect en conflict), maar vonden geen geslachtsverschil met betrekking tot werkelijke gelijkenissen in persoonlijkheidskenmerken. Momenteel vond men ook met betrekking tot waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheidskenmerken geen verschil tussen jongens en meisjes (Linden-Andersen, Markiewicz & Doyle, 2009).

Nog recenter toonden Selfhout en collega's aan dat adolescenten vrienden kiezen die op hen lijken voor de factoren Extraversie, Altruïsme en Openheid. De werkelijke gelijkenissen in persoonlijkheidskenmerken bleken zelfs van groter belang in de keuze van vrienden dan individuele persoonlijkheidskenmerken op zich (Selfhout et al., 2010).

Gelijkenissen en relatiekwaliteit

Gelijkenissen in Consciëntieusheid bij kamergenoten op de universiteitscampus correleerden significant met de kwaliteit van hun onderlinge relatie. Daarenboven vertoonden de waargenomen gelijkenissen in alle Big Five factoren significante correlaties met de relatiekwaliteit (Kurtz & Sherker, 2003). Waargenomen gelijkenissen in drie persoonlijkheidsconcepten (autonomie, prosociaal gedrag en zorg) vertoonden bij jonge adolescenten slechts een beperkte positieve associatie met hun vriendschapskwaliteit, maar er werd wel een significante negatieve associatie met conflict in de vriendschap gevonden (Linden-Andersen et al., 2009). Morry (2007) toonde aan dat studenten veel waargenomen gelijkenissen aangeven op een aantal persoonlijkheidstrekken (o.a. betrouwbaar, zorgzaam, begripvol). De perceptuele accuraatheid van deze gelijkenissen blijkt echter vrij beperkt. Naarmate de vriendschapskwaliteit hoger scoort, blijken studenten meer waargenomen gelijkenissen te rapporteren (Morry, 2007).

Huidige studie

Uit het voorgaande blijkt dat reeds heel wat aandacht is gegaan naar de rol van persoonlijkheid in hechte relaties. De literatuur beschreef tot nu toe vooral de verbanden tussen persoonlijkheid of persoonlijkheidsgelijkenissen en vriendschapsrelaties bij adolescenten of romantische relaties bij volwassenen. Mogelijks speelt persoonlijkheidssimilariteit echter ook een rol binnen relaties (en de relatiekwaliteit) vroeger in de ontwikkeling, zoals vriendschapsrelaties in de kindertijd. Bovendien blijken de bestaande onderzoeksresultaten niet steeds tot eenduidige conclusies te leiden, omdat het onderscheid tussen werkelijke en waargenomen gelijkenissen, alsook perceptuele accuraatheid niet steeds duidelijk gemaakt wordt.

Daarom beoogt de huidige studie om gelijkenissen in persoonlijkheid tussen beste vrienden in de klas na te gaan, en de verschillen in persoonlijkheidssimilariteit tussen jongens en meisjes te examineren. Hierbij zullen we focussen op werkelijke en waargenomen persoonlijkheidssimilariteit. Daarenboven wordt onderzocht hoe persoonlijkheidssimilariteit en perceptuele accuraatheid binnen deze vriendschapsrelatie gerelateerd zijn aan vriendschapskwaliteit.

Meer specifiek verwachten we dat de gelijkenissen inzake persoonlijkheidseigenschappen begrepen moeten worden in termen van waargenomen, eerder dan werkelijke persoonlijkheidssimilariteit. In lijn met Selfhout en collega's (2007) en Linden-Andersen en collega's (2009) verwachten we geen geslachtverschillen in zowel werkelijke als waargenomen gelijkenissen. Tot slot verwachten we een positieve associatie tussen persoonlijkheidssimilariteit (waargenomen en/of werkelijke) en perceptuele accuraatheid enerzijds en vriendschapskwaliteit anderzijds.

METHODE

Steekproef en Procedure

Er namen aan deze studie 76 kinderen deel, die op het moment van het onderzoek in het vijfde (38 kinderen) en zesde (38 kinderen) leerjaar zaten. Alle kinderen volgden school in het gewoon lager onderwijs. De steekproef bestaat uit 42 meisjes (55.3 %) en 34 jongens (44.7 %). De gemiddelde leeftijd van de kinderen bedroeg 11 jaar en 7 maanden (range: 10.4 jaar tot 13.3 jaar; $SD = 8$ maanden).

Bij deze studie werd in eerste instantie telefonisch contact opgenomen met de directie van de school, waarbij het opzet van het onderzoek werd uitgelegd. Na akkoord van de directie, werd een afspraak gemaakt met de leerkrachten van vijfde en zesde leerjaar om te bepalen wanneer het onderzoek kon plaatsvinden. Het invullen van de vragenlijsten gebeurde klassikaal en nam een tweetal uren (100 min.) in beslag. De leerlingen ontvingen zowel mondeling als schriftelijk (via een informatiebrief) informatie over het opzet van de studie. Elke leerling gaf schriftelijke geïnformeerde toestemming om hun gegevens voor onderzoeksdoeleinden te gebruiken. Nadien werd de leerlingen gevraagd om drie vragenlijsten in te vullen: de HiPIC (Hierarchical Personality Inventory for Children; Mervielde, & De Fruyt, 1999) over zichzelf, de FQQ-r (Friendship Quality Questionnaire – revised, Parker & Asher, 1993) en tot slot de HiPIC over hun beste vriend(in) in de klas. Vanuit het oogpunt van haalbaarheid van het onderzoeksopzet werd ervoor gekozen om beste vrienden te operationaliseren als de beste vriend(in) in de klas. Er werden zowel verbale instructies gegeven bij het invullen van deze vragenlijsten, alsook schriftelijke instructies die zich op de vragenlijstbundeltjes bevonden. De onderzoekster bleef aanwezig in de klasruimte om bijkomende vragen te beantwoorden. Ter motivatie werden na het invullen van alle vragenlijsten in elke klas twee cinematickets verloot onder de leerlingen.

Materiaal

In deze studie werd gebruik gemaakt van drie vragenlijsten: een vragenlijst die peilt naar vriendschapskwaliteit en twee vragenlijsten die respectievelijk de persoonlijkheid van het kind en zijn/haar beste vriend(in) in de klas meten.

Vriendschapskwaliteit

Om de vriendschapskwaliteit te meten werd de Friendship Quality Questionnaire - revised (FQQ-r; Parker & Asher, 1993) gebruikt. Deze Engelstalige vragenlijst werd voor het gebruik bij de huidige steekproef vertaald naar het Nederlands. De FQQ-r is een herziene versie van de eerder ontwikkelde Friendship Quality Questionnaire (FQQ; Parker & Asher, 1989). De vragen uit de FQQ zijn gedeeltelijk gebaseerd op een onuitgegeven vragenlijst die werd ontwikkeld door Bukowski, Hoza en Newcomb (1987). De FQQ-r bestaat uit 40 items en 1 oefen-item ("Mijn beste vriend(in) en ik wonen echt dicht bij elkaar"). Deze vragenlijst is in staat de vriendschapskwaliteit te meten van kinderen uit het derde t.e.m. zesde leerjaar. De kinderen geven op een 5-puntsschaal aan in welke mate een stelling waar is met betrekking tot de kwaliteit van de vriendschap met zijn/haar beste vriend(in) – specifiek voor deze studie – in de klas. De schaal varieert van 1 (helemaal niet waar) tot 5 (helemaal waar). De vragenlijst bestaat uit zes subschalen: *gezelschap en vermaak* (b.v. "mijn beste vriend(in) spelen altijd samen tijdens de speeltijd"), *waardering en zorg* (b.v. "mijn beste vriend(in) zegt me dat ik dingen goed kan"), *hulp en advies* (b.v. "mijn beste vriend(in) en ik kunnen op elkaar rekenen voor goede ideeën over hoe we dingen voor elkaar kunnen krijgen"), *conflict en bedrog* (b.v. "mijn beste vriend(in) en ik maken ruzie"), *conflictoplossing* (b.v. "mijn beste vriend(in) en ik leggen een ruzie gemakkelijk bij") en *intieme zelfonthulling* (b.v. "mijn beste vriend(in) en ik vertellen elkaar vaak dingen die privé zijn"). Voor elke subschaal werd de gemiddelde score berekend. De interne consistentie van elke subschaal werd berekend aan de hand van Chronbach's alpha. Binnen de huidige studie varieert de Chronbach's alpha van .20 (subschaal *conflictoplossing*) tot .86 (subschaal *intieme zelfonthulling*). De zeer lage alpha voor *conflictoplossing* kan vermoedelijk verklaard worden door het lage aantal items van deze subschaal (met name 3).

Persoonlijkheid

De Hierarchical Personality Inventory for Children (HiPIC; Mervielde & De Fruyt, 1999) werd gebruikt om de persoonlijkheid van het kind en zijn/haar beste vriend(in) in de klas te meten. De HiPIC bevat 144 items en beschrijft de individuele verschillen tussen kinderen van 6 tot 12 jaar vanuit een dimensioneel perspectief. Alle items beschrijven gedrag en hebben een gelijkaardige grammaticale structuur. Bij

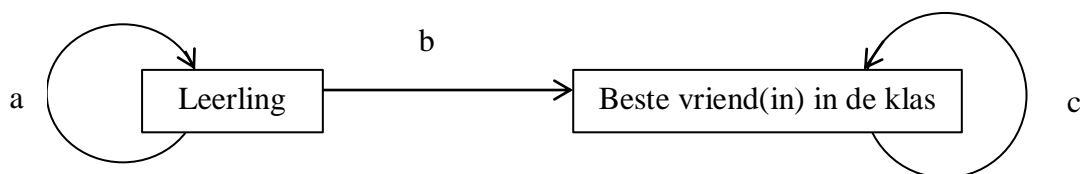
zelfbeoordeling van persoonlijkheid zijn de items in ik-vorm geformuleerd, bij de peerrating in derde persoon enkelvoud. Er worden geen negaties gebruikt en ook persoonsbeschrijvende adjectieven worden vermeden in de formulering van de items. Items worden beantwoord aan de hand van een 5-punt-Likert schaal, gaande van 1 (past niet bij mij) tot 5 (past heel goed bij mij) of van ‘nauwelijks kenmerkend’ tot ‘heel kenmerkend’ bij beoordelingen van de persoonlijkheid van de beste vriend(in).

De HiPIC heeft een hiërarchische structuur met op het hoogste niveau vijf factoren, m.n. Extraversie, Emotionele stabiliteit, Consciëntieusheid, Welwillendheid en Vindingrijkheid. De vijf hogere orde factoren worden verder onverdeeld in achttien facetten, elk door 8 items gemeten. De factor Extraversie omvat de facetten energie, expressiviteit, optimisme en verlegenheid. Emotionele stabiliteit wordt onderverdeeld in de facetten angst en zelfvertrouwen. Consciëntieusheid omvat de facetten concentratie, doorzettingsvermogen, ordelijkheid en prestatiemotivatie vormen. Altruïsme, dominantie, egocentrisme, gehoorzaamheid en irriteerbaarheid vormen de facetten van Welwillendheid. De factor Vindingrijkheid ten slotte, omvat de facetten creativiteit, intellect en nieuwsgierigheid. Aan de hand van de Chronbach's alpha werd de interne consistentie van elke factor berekend, zowel voor de zelfbeoordelingen als de peerbeoordelingen van persoonlijkheid. Binnen de huidige studie varieerde deze alpha voor de zelfbeoordelingen van .63 (Emotionele stabiliteit) tot .72 (Extraversie). Bij de peerbeoordelingen varieerde de Chronbach's alpha van .70 (Emotionele stabiliteit) tot .82 (Welwillendheid).

Statistische methodes

Werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid werden bepaald aan de hand van de Index of profile agreement (I_{pa}). Deze index berekent similariteit binnen een dyade op basis van het volledige persoonlijkheidsprofiel en beschouwt de dyade als basis van de analyses. De index houdt rekening met de overeenkomst tussen profielementen en hun afstand ten opzichte van het gemiddelde (McCrae, 1993). Deze maat varieert van complementariteit, waarbij de index een negatief teken heeft, naar similariteit, waarbij de index een positief teken heeft. De I_{pa} -coëfficiënten werden berekend met betrekking tot werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid.

De werkelijke gelijkenissen of ‘actual similarity’ (I_{pa_as}) zijn te interpreteren als hoe gelijkend beste vrienden in de klas zijn met betrekking tot persoonlijkheid. Hiervoor wordt de overeenstemming nagegaan tussen de zelfbeoordeling van leerling x en de zelfbeoordeling van de leerling in de klas die leerling x als beste vriend(in) in de klas heeft aangewezen. De waargenomen gelijkenissen of ‘perceptual similarity’ (I_{pa_ps}) zijn te interpreteren als de mate waarin een leerling denkt gelijkend te zijn met zijn/haar beste vriend(in) in de klas in termen van persoonlijkheid. Hierbij wordt de overeenstemming bepaald tussen de zelfbeoordeling van leerling x en de beoordeling van leerling x over de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) in de klas. De perceptuele accuraatheid (I_{pa_pa}), tot slot, kan geïnterpreteerd worden als de juistheid waarmee leerlingen de persoonlijkheid van hun beste vriend(in) kunnen inschatten. Hiervoor wordt de overeenstemming nagegaan tussen de beoordeling van leerling x over de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) in de klas en de zelfbeoordeling van de leerling die door leerling x als beste vriend(in) werd aangewezen (Figuur 2).

- a – c: Werkelijke gelijkenissen
- a – b: Waargenomen gelijkenissen
- b – c: Perceptuele accuraatheid

Figuur 2. Voorstelling werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid (in de huidige studie).

In een eerste onderzoekslijn worden de onderlinge correlaties tussen werkelijke en waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid berekend om de onderlinge relaties tussen deze constructen in kaart te brengen. Daarnaast gaan we na of er effecten van geslacht en/of leeftijd gevonden kunnen worden met betrekking tot werkelijke en waargenomen similariteit en perceptuele accuraatheid. Dit gebeurt aan de hand van een variantie-analyse met de indexen voor werkelijke similariteit, waargenomen similariteit en perceptuele accuraatheid als afhankelijke variabelen en geslacht en leeftijd predictoren. Voor zowel werkelijke als waargenomen similariteit werd vervolgens

onderzocht in welke mate de overeenkomst voor elk van de vijf persoonlijkheidsdimensies bijdraagt tot de algemene similariteit tussen vrienden. Dit wordt onderzocht aan de hand van Pearson correlaties tussen de vijf persoonlijkheidsfactoren binnen het perspectief van respectievelijk werkelijke en waargenomen similariteit. Voor werkelijke similariteit betekent dit dat voor elk van de vijf persoonlijkheidsfactoren de correlatie wordt bepaald tussen de zelfbeoordeling van een leerling en de zelfbeoordeling van zijn/haar beste vriend(in) in de klas. Bij waargenomen similariteit wordt voor elk van de vijf persoonlijkheidsfactoren de correlatie berekend tussen de zelfbeoordeling van een leerling en de beoordeling van die leerling over zijn/haar beste vriend(in) in de klas.

Tot slot werd onderzocht in welke mate vriendschapskwaliteit kan voorspeld worden door (werkelijke of waargenomen) persoonlijkheidssimilariteit en perceptuele accuraatheid. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van hiërarchische regressie-analyses. Meer specifiek worden afzonderlijke analyses uitgevoerd om het effect van similariteit (werkelijke en waargenomen gelijkenissen) enerzijds en perceptuele accuraatheid na te gaan op elk van de de FQQ-r schalen afzonderlijk. In totaal worden dus 12 (2 X 6) regressie-analyses uitgevoerd. Elke hiërarchische regressie-analyse omvat twee modellen. In een eerste model worden leeftijd en geslacht als controlevariabelen ingevoerd, en in het tweede model worden de similariteitsvariabelen (werkelijke en waargenomen gelijkenissen) of de perceptuele accuraatheid ingevoerd.

RESULTATEN

Indexen van profielovereenstemming (Index of profile agreement; I_{pa})

Werkelijke gelijkenissen

De I_{pa} met betrekking tot werkelijke gelijkenissen werd berekend aan de hand van de zelfbeoordelingen van een leerling en zijn/haar beste vriend(in) in de klas. De I_{pa} – coëfficiënten variëren van -5.35 tot 3.28. Uit de frequentieverdeling blijkt dat 67.1% van de coëfficiënten een positief teken heeft. De gemiddelde I_{pa} over de vriendschappen heen is .22 ($SD = 1.26$).

Waargenomen gelijkenissen

Aan de hand van de zelfbeoordeling van een leerling en de peerrating over zijn/haar beste vriend(in) in klas werd de I_{pa} met betrekking tot waargenomen gelijkenissen berekend. De I_{pa} – coëfficiënten variëren van -1.60 tot 9.51, waarvan 88.2% een positief teken draagt. De I_{pa} met betrekking tot waargenomen gelijkenissen heeft een gemiddelde waarde van 1.02 ($SD = 1.30$).

Perceptuele accuraatheid

De perceptuele accuraatheid werd bepaald door de I_{pa} , door gebruik te maken van de peerrating van een leerling van zijn/haar beste vriend(in) in de klas en de zelfbeoordeling van die beste vriend(in). De I_{pa} – coëfficiënten variëren van -1.74 tot 3.28, waarvan 75.0% een positief teken heeft. De I_{pa} met betrekking tot perceptuele accuraatheid heeft een gemiddelde waarde van .55 ($SD = 1.01$).

Correlaties tussen werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid

In Tabel 1 worden de onderlinge correlaties tussen de I_{pa} – indexen van de werkelijke en de waargenomen similariteit en de perceptuele accuraatheid weergegeven. De resultaten tonen aan dat de relatie tussen werkelijke en waargenomen similariteit niet significant ($p = .93$) is. Er blijkt dus geen verband te zijn tussen de mate waarin een leerling en zijn/haar beste vriend(in) in de klas in werkelijkheid gelijkend zijn inzake persoonlijkheid enerzijds en de mate waarin de leerlingen denken gelijkend te zijn met hun vriend in de klas in termen van persoonlijkheid. De correlatie tussen de werkelijke

gelijkenissen en de perceptuele accuraatheid blijkt wel significant ($p < 0.01$). Er blijkt een positief verband te bestaan tussen de accuraatheid waarmee een leerling de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) kan inschatten en de werkelijke gelijkenissen die ze vertonen in termen van persoonlijkheid. Tot slot blijkt er geen significant verband terug te vinden tussen de waargenomen gelijkenissen en de perceptuele accuraatheid ($p = .27$).

Tabel 1

Onderlinge Correlaties Tussen I_{pa} Indexen van Werkelijke Gelijkenissen, Waargenomen Gelijkenissen en Perceptuele Accuraatheid

I_{pa} index	Werkelijke gelijkenissen	Waargenomen gelijkenissen	Perceptuele accuraatheid
Werkelijke gelijkenissen	-	-.01	.61**
Waargenomen gelijkenissen	-	-	-.13

*Noot: ** $p < 0.01$*

Geslachts – en leeftijdsverschillen

Uit de resultaten bleek er geen significant verschil te zijn tussen jongens en meisjes of tussen leerlingen van verschillende leeftijden enerzijds en werkelijke similariteit ($F(2,75) = 1.10, p = .34$), waargenomen similariteit ($F(2,75) = 1.12, p = .33$) of perceptuele accuraatheid ($F(2,75) = .06, p = .95$), anderzijds.

Werkelijke en waargenomen gelijkenissen per persoonlijkheidsdimensie

Na het bepalen van de globale profielsimilariteit (aan de hand van de I_{pa}), willen we nagaan voor welke persoonlijkheidsdimensies vrienden dan vooral gelijkenissen vertonen en/of waarnemen. In Tabel 2 worden de correlatiecoëfficiënten weergegeven. Binnen de werkelijke gelijkenissen werd de Pearson – correlatie voor elk domein berekend tussen de zelfbeoordelingen van een leerling en diens beste vriend(in) in de klas. Voor geen enkele van de vijf persoonlijkheidsdomeinen, m.n. Emotionele stabiliteit, Extraversie, Vindingrijkheid, Welwillendheid en Consciëntieusheid, werden

significante correlaties weerhouden ($p > .05$). Binnen de waargenomen gelijkenissen werd voor elk persoonlijkheidsdomein de Pearson – correlatie berekend tussen de zelfbeoordeling van een leerling en de beoordeling over zijn/haar beste vriend(in) in de klas. In tegenstelling tot de werkelijke gelijkenissen werden hier voor elk van de vijf persoonlijkheidsdimensies significante correlaties weerhouden. De Pearson – correlaties variëren van .35 tot .60 (zie Tabel 2), wat wordt beschouwd als gemiddeld tot groot. De positieve correlatiecoëfficiënten kunnen geïnterpreteerd worden als rangordecoëfficiënten. Een hoge correlatie wijst erop dat wanneer een leerling hoog scoort op een bepaalde persoonlijkheidsdimensie, dat de leerling dan ook zijn/haar beste vriend(in) in de klas hoog zal evalueren op deze persoonlijkheidsdimensie (vanuit waargenomen similariteitsperspectief) of dat zijn/haar beste vriend(in) in de klas effectief ook hoog scoort op deze trek (vanuit werkelijk similariteitsperspectief). De resultaten bevestigen de onderzoekshypothese dat gelijkenissen tussen beste vrienden met betrekking tot persoonlijkheid begrepen moeten worden als waargenomen – eerder dan werkelijke – gelijkenissen.

Tabel 2

Correlaties (a) tussen zelfbeoordeling van een leerling van de vijf persoonlijkheidsdomeinen en zelfbeoordeling van diens beste vriend(in) in de klas (werkelijke gelijkenissen), en (b) tussen zelfbeoordeling van leerling en de beoordeling van die leerling over diens beste vriend(in) in de klas (waargenomen gelijkenissen)

	Zelfbeoordeling leerling - Zelfbeoordeling beste vriend(in) in de klas	Zelfbeoordeling leerling - Peerbeoordeling (leerling over beste vriend(in) in de klas)
Emotionele stabiliteit	-.05	.46**
Extraversie	.16	.46**
Vindingrijkheid	.12	.60**
Welwillendheid	.18	.55**
Consciëntieusheid	.09	.35**

*Noot: ** $p < 0.01$*

Effecten op vriendschapskwaliteit

Voor elke subschaal van de FQQ-r werden afzonderlijke regressie-analyses uitgevoerd. In voorgaande correlatieve analyses werden significante verbanden gevonden tussen perceptuele accuraatheid en werkelijke gelijkenissen. Gezien onderling afhankelijke variabelen multicollineariteit veroorzaken wanneer zij als predictoren binnen eenzelfde model worden opgenomen, werd besloten om afzonderlijke regressie-analyses uit te voeren met betrekking tot de similariteitsvariabelen (werkelijke en waargenomen gelijkenissen) enerzijds en de perceptuele accuraatheid anderzijds. In Tabel 3 worden de resultaten weergegeven die uit de regressie-analyses werden weerhouden.

Tabel 3

Predictieve Waarde van Geslacht, Leeftijd, Waargenomen Gelijkenissen (I_{pa_ps}), Werkelijke Gelijkenissen (I_{pa_as}) en Perceptuele Accuraatheid (I_{pa_pa}) ten Opzichte van Domeinen van Vriendschapskwaliteit

	Gezelschap en vermaak <i>Std. β</i>	Waardering en zorg <i>Std. β</i>	Hulp en advies <i>Std. β</i>	Intieme zelfonthulling <i>Std. β</i>	Conflict - oplossing <i>Std. β</i>	Conflict en bedrog <i>Std. B</i>
Geslacht	-.10	-.19	-.14	-.30**	-.23	.10
Leeftijd	.01	-.11	-.22	.01	-.08	.17
ΔR^2	.01	.05	.07	.09*	.06	.04
I_{pa_ps}	.00	-.02	-.01	.07	-.08	.07
I_{pa_as}	-.08	.17	.17	.24*	.30**	-.12
ΔR^2	.01	.03	.03	.06	.10*	.02
I_{pa_pa}	-.01	.23*	.06	.15	.26*	-.29*
ΔR^2	.00	.05*	.00	.02	.07*	.08*

*Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$*

Leeftijds- en geslachtseffecten

Van de variabelen uit het eerste model, geslacht en leeftijd, blijkt het geslacht een aandeel te hebben in de predictie van score op de subschaal *intieme zelfonthulling* ($\Delta R^2 = .09$, $\Delta F(2, 73) = 3.58$, $p < .05$). Uit de gemiddelde waarden bij jongens en meisjes,

kan afgeleid worden dat meisjes hoger scoren dan jongens voor intieme zelfonthullingen (Tabel 4). Het geslacht blijkt geen significant effect te hebben op andere subschalen van de FQQ-r. Leeftijd heeft in geen enkele van de subschalen van de FQQ-r een aandeel in de predictie ervan.

Tabel 4

Descriptieve Statistieken voor de Subscales van de FQQ-r bij Jongens en Meisjes

	Meisjes		Jongens	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Gezelschap en vermaak	18.99	4.04	18.26	3.09
Waardering en zorg	40.92	6.13	38.56	6.24
Hulp en advies	33.55	6.48	31.85	6.02
Conflict en bedrog	13.12	4.00	13.90	4.20
Conflictoplossing	11.96	1.95	11.06	1.94
Intieme zelfonthulling	22.48	5.84	18.95	5.48

Similariteit

De similariteitsvariabelen blijken significant bij te dragen in de voorspelling van het domein *conflictoplossing*, bovenop geslacht en leeftijd ($\Delta R^2 = .10$, $\Delta F(2, 71) = 4.02$, $p < .05$). Wanneer we naar de univariate analyses kijken, blijkt het effect enkel significant te zijn voor de werkelijke gelijkenissen inzake persoonlijkheid ($\beta = .30$, $p < .01$). Uit het positieve teken van de gestandaardiseerde regressie-coëfficiënt kan afgeleid worden dat vrienden die meer gelijkenissen vertonen met betrekking tot persoonlijkheid ook hoger zullen scoren in het oplossen van hun conflicten. De similariteitsvariabelen blijken, bovenop geslacht en leeftijd, verder geen aandeel te hebben in predictie van andere subschalen van de vriendschapskwaliteit (zie Tabel 3).

Perceptuele accuraatheid

De regressie-analyses met betrekking tot de perceptuele accuraatheid laten zien dat deze variabele een aandeel heeft in de predictie van drie domeinen van de vriendschapskwaliteit. In eerste instantie blijkt perceptuele accuraatheid significant bij te dragen tot de predictie van het domein *waardering en zorg*, bovenop geslacht en leeftijd ($\Delta R^2 = .05$, $\Delta F(1, 72) = 4.31$, $p < .05$). Het positieve teken van de

gestandaardiseerde regressie-coëfficiënt wijst erop dat naarmate een leerling de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) in de klas accurater kan inschatten, die leerling hun vriendschap ook hoger zal scoren op vlak van waardering en zorg. Verder blijkt de perceptuele accuraatheid ook een aandeel te hebben in de predictie van het domein *conflictoplossing* ($\Delta R^2 = .07$, $\Delta F(1, 72) = 5.98$, $p < .05$). Uit het positieve teken van de gestandaardiseerde regressie-coëfficiënt kan afgeleid worden dat een accuratere perceptie van een leerling over de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) in de klas samenhangt met een betere evaluatie van vaardigheden inzake het oplossen van conflicten binnen hun vriendschap. Tot slot blijkt de perceptuele accuraatheid een significante bijdrage te leveren in de predictie van het domein *conflict en bedrog* ($\Delta R^2 = .08$, $\Delta F(1, 72) = 6.58$, $p < .05$). De gestandaardiseerde regressie-coëfficiënt draagt ditmaal een negatief teken. Hieruit kunnen we afleiden dat leerlingen die de persoonlijkheid van hun beste vriend(in) in de klas accurater beoordelen minder conflict en bedrog zullen rapporteren binnen hun vriendschap.

DISCUSSIE

De huidige studie beoogde allereerst om gelijkenissen in persoonlijkheid tussen beste vrienden in de klas na te gaan, dit bij leerlingen uit 5^e en 6^e leerjaar. Hierbij werd het onderscheid gehanteerd tussen werkelijke gelijkenissen, waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid. Daarnaast onderzocht de huidige studie ook in welke mate (werkelijke en waargenomen) similariteit en perceptuele accuraatheid onder beste vrienden in de klas belangrijk zijn voor het voorspellen van hun vriendschapskwaliteit.

Persoonlijkheidssimilariteit en perceptuele accuraatheid

Voor de verschillende indexen van profielovereenstemming blijken de coëfficiënten hoofzakelijk een positief teken te dragen, wat eerder wijst op similariteit dan op complementariteit tussen beste vrienden in de klas inzake persoonlijkheid.

Onderlinge relaties. Uit het onderzoek naar de onderlinge relaties tussen werkelijke en waargenomen gelijkenissen en perceptuele accuraatheid blijkt opvallend genoeg dat er geen significant verband bestaat tussen werkelijke en waargenomen gelijkenissen. Meer specifiek blijkt uit de huidige studie dat de mate waarin beste vrienden in de klas denken op elkaar te lijken met betrekking tot hun persoonlijkheid niets te maken heeft met de gelijkenissen inzake persoonlijkheid die ze in werkelijkheid vertonen. Dus, wanneer een leerling denkt erg goed op zijn/haar beste vriend(in) in de klas te lijken op vlak van persoonlijkheid, dan is dit in werkelijkheid niet noodzakelijk zo. Dit is in tegenstelling met wat Decuyper en collega's (2011) aantoonde bij volwassen koppels. In hun onderzoek vonden zij namelijk een positief verband tussen werkelijke en waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid. Daarentegen vond de huidige studie een duidelijk positieve samenhang tussen de mate waarin beste vrienden elkaar accuraat kunnen inschatten met betrekking tot persoonlijkheid enerzijds en de werkelijke persoonlijkheidssimilariteit die ze vertonen, anderzijds. Dit verband kan uiteraard in twee richtingen gaan. Beste vrienden die in werkelijkheid meer gelijkenissen vertonen inzake persoonlijkheid kunnen, omwille van die gelijkenissen, beter in staat zijn om accurate percepties te vormen. In de andere richting is het mogelijk dat accuratere percepties, leiden tot meer werkelijke gelijkenissen op persoonlijkheidsvlak. Literatuur bij volwassenen toonde reeds aan dat perceptuele

accuraatheid toeneemt naarmate men elkaar beter kent (Funder et al., 1995; Watson et al., 2000). Met betrekking tot vriendschap werd in de literatuur reeds geponeerd dat er meer gelijkenissen aanwezig zouden zijn in vriendschappen van langere duur (Newcomb et al., 1999; Kupersmith et al., 1995). Het zou dus mogelijk zijn dat de duur van de vriendschapsrelatie een positief verband vertoont met zowel werkelijke persoonlijkheidsimilariteit als met perceptuele accuraatheid en dus het verband tussen werkelijke gelijkenissen en perceptuele accuraatheid inzake persoonlijkheid helpt verklaren. Deze variabele werd in de huidige studie echter niet opgenomen en deze hypothese dient dus verder onderzocht te worden in toekomstig onderzoek. Tot slot blijkt er ook geen verband te bestaan tussen de mate waarin beste vrienden in de klas denken gelijk te zijn inzake persoonlijkheid en de accuraatheid waarmee ze de persoonlijkheid van hun beste vriend(in) in klas kunnen inschatten. ‘Waargenomen gelijkenissen’ lijkt dus een eerder onafhankelijk construct, ten opzichte van werkelijke gelijkenissen en perceptuele accuraatheid. Mogelijks hebben waargenomen gelijkenissen meer betrekking op een subjectieve, gevoelsmatige dimensie van profielovereenstemming, terwijl werkelijke gelijkenissen en perceptuele accuraatheid zich eerder groeperen onder een objectievere dimensie van werkelijkheid en juistheid inzake profielovereenstemming.

Geslachts- en leeftijdsverschillen. Er blijkt geen effect van het geslacht van een leerling op (werkelijke en waargenomen) similariteit of perceptuele accuraatheid. Op basis van de literatuur (Linden-Andersen et al., 2009; Selfhout et al., 2007) werd ook geen effect van geslacht verwacht. Uit voorgaande onderzoeken blijkt wel dat vriendschappen tussen meisjes voor een aantal aspecten (o.a. schoolse aanpassing, probleemgedrag) meer gelijkenissen vertonen dan jongensvriendschappen, maar dit blijkt niet op te gaan voor gelijkenissen in persoonlijkheid (Murphy 2005, Selfhout et al., 2007). Ook het huidige onderzoek bevestigt dit. Sterkere gelijkenissen binnen meisjesvriendschappen dan jongensvriendschappen worden vaak toegeschreven aan het intiemere karakter van meisjesvriendschappen. We kunnen ons de vraag stellen waarom dit intiemere karakter geen invloed schijnt te hebben op gelijkenissen in persoonlijkheid. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat persoonlijkheid een concept is dat minder onderhevig is aan de invloed van anderen waarmee men een hechte relatie heeft, in tegenstelling tot functioneren op schools of gedragsmatig vlak.

Zoals Berndt (2002, 2004) reeds postuleerde, gebaseerd op de sociale leertheorie, zal men zich meer gedragen (bv. studiehouding, probleemgedrag) zoals de vrienden waarmee men een hechtere, intiemere band heeft. Het is het moeilijker te argumenteren dat de intimiteit van de relatie een katalysator is van persoonlijkheidsverandering, gezien persoonlijkheid binnen de Five Factor Theory (FFT; McCrae & Costa, 1999) als een relatief stabiel construct wordt beschouwd dat voor een groot deel genetisch bepaald is en relatief ongevoelig is voor omgevingsinvloeden (McCrae et al., 2000). Er blijken ook geen verschillen te bestaan tussen leerlingen van een verschillende leeftijd betreffende (werkelijke en waargenomen) similariteit of perceptuele accuraatheid op persoonlijkheidsvlak. Gezien de beperkte leeftijdsrange van de huidige steekproef (tussen 10.4 en 13.3 jaar) werd ook niet verwacht dat leeftijdsverschillen zouden teruggevonden worden.

Similariteit per persoonlijkheidsdimensie

In het huidige onderzoek werd dieper ingegaan op het werkelijk en waargenomen similariteitsperspectief per persoonlijkheidsdimensie van de HiPIC. Voor geen enkele van de vijf persoonlijkheidsfactoren (Emotionele Stabiliteit, Extraversie, Vindingrijkheid, Welwillendheid en Consciëntieusheid) konden significante verbanden vanuit het werkelijke similariteitsperspectief weerhouden worden, in tegenstelling tot de significante verbanden die we konden weerhouden vanuit het waargenomen similariteitsperspectief voor elk van de vijf persoonlijkheidsfactoren. Hierbij kunnen we dus de onderzoekshypothese bevestigen, m.n. dat gelijkenissen inzake persoonlijkheid tussen beste vrienden in de klas te begrijpen zijn als waargenomen, eerder dan werkelijke gelijkenissen. Dit is ook in overeenstemming met wat in voorgaand onderzoek rond persoonlijkheidssimilariteit bij adolescenten en volwassenen reeds werd teruggevonden (Morry, 2007, Watson et al., 2000).

Een eerste mogelijke verklaring voor deze bevindingen is dat er sprake zou zijn van de ‘self-based heuristic’, waarbij personen bij gebrek aan objectieve informatie hun eigen persoonlijkheid in rekening brengen om de persoonlijkheid van anderen te beoordelen. Gezien het eerder interne karakter van een concept als persoonlijkheid en de jonge leeftijd van de deelnemers aan dit onderzoek is het mogelijk dat zij over onvoldoende objectieve informatie beschikten. Daarom baseerden zij zich mogelijk in

sterke mate op hun eigen persoonlijkheid in de beoordeling van hun beste vriend(in), met sterke waargenomen gelijkenissen tot gevolg.

Een tweede mogelijke verklaring is dat men de neiging heeft om bij de beoordeling van anderen de onderlinge band en hoe gelijkend men zich voelt met die ander in rekening te brengen. Zoals reeds aangetoond bij volwassenen zal men iemand waarmee men een hechte band heeft als meer gelijkend aan zichzelf beoordelen inzake persoonlijkheid (Weller & Watson, 2009). In de huidige studie werden de leerlingen gevraagd de persoonlijkheid van hun beste vriend(in) in de klas te beoordelen. Er kan dus een hechte onderlinge band verondersteld worden tussen beide klasgenoten. Het is daarom plausibel dat de gelijkenissen in persoonlijkheid die de leerlingen met hun beste vriend(in) in de klas waarnemen zich baseren op hun affectieve onderlinge relatie, eerder dan dat deze gelijkenissen gebaseerd zijn op de werkelijkheid.

Rol in vriendschapskwaliteit

In het laatste luik van de huidige studie gingen we na in welke mate de controlevariabelen (leeftijd en geslacht), de similariteitsvariabelen (werkelijke en waargenomen gelijkenissen) en perceptuele accuraatheid bijdragen tot de voorspelling van de domeinen van vriendschapskwaliteit. Hierbij konden niet alle onderzoekshypothesen bevestigd worden.

Leeftijds- en geslachtseffecten. Leeftijd blijkt geen effect te hebben op de domeinen van vriendschapskwaliteit. Gezien het beperkte leeftijdsbereik van de steekproef werd ook hier geen effect van leeftijd verwacht. Daarnaast zijn slechts 4 van de 76 kinderen ouder dan 13 jaar, waarmee slechts een beperkt deel van de steekproef zich in de leeftijdsperiode bevindt waarin volgens de literatuur kwaliteitsaspecten zoals loyauteit en intimiteit zouden toenemen binnen de vriendschap (Johnson, 2004; Parker & Gottman, 1989). Geslacht heeft wel een effect op één van de domeinen van vriendschapskwaliteit, m.n. intimiteit. Meisjes rapporteerden in de huidige studie meer intieme zelfonthullingen binnen hun vriendschap. Dit effect werd ook reeds meermaals in de literatuur aangetoond (o.a. Johnson, 2004; Youniss & Haynie, 1992). Johnson (2004) argumenteert dat dit effect te verklaren is aan de hand van een verschil in socialisatie tussen jongens en meisjes. Bij meisjes zou meer belang gehecht worden aan

het vormen en onderhouden van vriendschappen binnen hun socialisatie, waardoor ze zich meer richten op de emotionele aspecten van de vriendschapsrelatie dan jongens.

Similariteit. Werkelijke similariteit inzake persoonlijkheid draagt in de huidige studie slechts bij tot de predictie van één domein van de vriendschapskwaliteit, m.n. conflictoplossing. Beste vrienden in de klas die meer werkelijke gelijkenissen inzake persoonlijkheid vertonen, blijken beter in staat te zijn om hun conflicten op te lossen. Similariteit creëert voorspelbaarheid en maakt interacties aangenamer (Clore & Byrne, 1974). Het lijkt aannemelijk dat dit een optimale basis biedt om tot goede conflictoplossing te komen. Betere conflictoplossingsvaardigheden blijken er tevens voor te zorgen dat de vriendschap langer blijft bestaan (Newcomb & Bagwell, 1995). Wanneer vrienden er niet in slagen om tot een adequate oplossing te komen voor hun conflicten, zal de vriendschap verbroken worden. Zo kunnen werkelijke gelijkenissen in persoonlijkheid een invloed hebben op de duur van de vriendschap. Het eerder beperkte effect van werkelijke similariteit is in tegenstelling tot wat we zouden kunnen verwachten op basis van onderzoek bij volwassenen inzake persoonlijkheidssimilariteit en relatiekwaliteit. Deze onderzoeken toonden nl. reeds algemenere positieve effecten van similariteit op de kwaliteit van een relatie aan (o.a. Robins et al., 2000).

In de huidige studie bleken waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid niet bij te dragen tot vriendschapskwaliteit. In voorgaande onderzoeken bleken de waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid echter wel bij te dragen tot de kwaliteit van vriendschapsrelaties bij adolescenten en jongvolwassenen (Kurtz en Sherker, 2003; Linden-Andersen et al., 2009). Een mogelijke verklaring voor de afwezigheid van het effect in de huidige studie zou de beperkte steekproef kunnen zijn (N=76). We konden aantonen dat er binnen deze steekproef in vrij sterke mate sprake is van waargenomen gelijkenissen tussen beste vrienden inzake persoonlijkheid, maar het is mogelijk dat een ruimere steekproef vereist is om de mogelijke effecten ervan op vriendschapskwaliteit te kunnen aantonen.

Perceptuele accuraatheid. De onderzoekshypothese betreffende de positieve associatie tussen perceptuele accuraatheid inzake persoonlijkheid en de vriendschapskwaliteit werd in het huidige onderzoek deels bevestigd. Er werd namelijk teruggevonden dat de mate waarin een kind de persoonlijkheid van zijn/haar beste vriend(in) accuraat kan inschatten een voorspeller is van de kwaliteit van hun

vriendschap op drie domeinen, m.n. meer waardering en zorg, minder conflict en bedrog en betere conflictoplossing. Deze bevindingen vormen een aanvulling op het positieve verband, dat reeds werd aangetoond bij volwassen koppels, tussen de perceptuele accuraatheid in de beoordeling van partnerpersoonlijkheid enerzijds en de relatiekwaliteit anderzijds (Decuyper et al., 2011; Letzring & Nofhle, 2010). Tot op heden is het nog onduidelijk welke mechanismen het effect van perceptuele accuraatheid op kwaliteit van een relatie helpen verklaren (Letzring & Nofhle, 2010). Mogelijks is de bijdrage die perceptuele accuraatheid kan leveren, aan het gevoel van controle en voorspelbaarheid van acties binnen een relatie (Decuyper et al., 2011), een mechanisme dat conflict of bedrog tegengaat en waardering en zorg bieden of conflictoplossing vlotter laat verlopen. Verder onderzoek naar de verklarende mechanismen is dus nog aangewezen.

De resultaten suggereren dat het stimuleren van de accurate perceptie van de persoonlijkheid van een vriend de kwaliteit van een vriendschap kan versterken. Gezien het belang van vriendschappen van hogere kwaliteit in de bescherming tegen maladaptatie bij kinderen (o.a. Gaertner et al., 2010; Malcolm et al., 2006), schuilt er in de huidige bevindingen mogelijk een implicatie voor de praktijk. De perceptuele accuraatheid neemt namelijk toe naarmate men iemand beter kent (Watson et al., 2000). Deze resultaten tonen het belang aan van activiteiten die kinderen de mogelijkheid bieden om accurate informatie op te doen over de persoonlijkheid van hun vrienden in de klas (bv. samenwerken over verschillende contexten heen, georganiseerd spel). Door meer interactie en meer samen dingen te doen, leren kinderen elkaar echt kennen en kunnen vooroordelen plaats maken voor de realiteit. Hierdoor valt een positief effect te verwachten op de vriendschapskwaliteit en dus ook positieve effecten voor de ontwikkeling van kinderen (ze voelen zich o.a. beter begrepen door de ander).

Sterktes en beperkingen van het onderzoek

Gelijkenissen tussen vrienden blijken te bestaan voor verschillende domeinen (o.a. muziekvoorkeur of gedrag). Onderzoek dat nagaat in welke mate dit ook geldt voor persoonlijkheid blijkt eerder beperkt en richt zich voornamelijk op adolescenten of jongvolwassenen (o.a. Selfhout et al., 2007). De huidige studie biedt een uitbreiding op de bestaande literatuur door persoonlijkheidssimilariteit na te gaan binnen

vriendschapsrelaties bij een jongere leeftijdsgroep (m.n. 5^e en 6^e leerjaar). Een van de sterktes van het onderzoek is het gebruik van het Vijf Factoren Model. Dit model vormt een comprehensieve operationalisatie van de individuele verschillen in persoonlijkheid. De huidige studie maakt hierbij gebruik van de HiPIC. Deze vragenlijst is gebaseerd op het Vijf Factoren Model en vormt een leeftijdsspecifiek instrument om persoonlijkheid te meten. De vragenlijst maakt expliciet gebruik van gedragsbeschrijvingen, waardoor het mogelijk wordt om een eerder intern concept als persoonlijkheid door anderen te laten beoordelen. Het Vijf Factoren Model van persoonlijkheid wordt bovendien gekenmerkt door een stabiele structuur doorheen de ontwikkeling. Dit laat toe om gelijkaardige onderzoeksresultaten op een eenvoudige manier te vergelijken over de volledige ontwikkeling heen.

Daarnaast ging het huidige onderzoek ook na in welke mate profielsimilariteit inzake persoonlijkheid gerelateerd kan worden aan de kwaliteit van een vriendschap. Onderzoek richtte zich tot op heden voornamelijk op het verband tussen profielsimilariteit voor persoonlijkheid en de kwaliteit van romantische of intieme relaties bij volwassenen (b.v. Decuyper et al., 2011; Luo & Klohnen, 2005). Aangezien vriendschappen van een hogere kwaliteit een betere buffer vormen tegen maladaptie bij kinderen (Hodges et al., 1999), is het nuttig om na te gaan welke factoren mogelijk bijdragen tot de kwaliteit van een vriendschap. Een bijkomende sterkte van het onderzoek is dat hierbij niet enkel aandacht besteed werd aan werkelijke gelijkenissen in persoonlijkheid, maar ook de waargenomen gelijkenissen en de perceptuele accuraatheid werden opgenomen. Het is namelijk plausibel dat de kwaliteit van de vriendschap ook bepaald kan worden door hoe iemand zijn/haar beste vriend(in) waarneemt of hoe accuraat het beeld is dat men heeft van de vriend(in). Uit de resultaten blijkt dan ook dat andere bevindingen worden teruggevonden naargelang het gehanteerde perspectief. Het opnemen van de drie verschillende perspectieven op profielovereenstemming binnen eenzelfde studie liet daarenboven toe om hun onderlinge relaties na te gaan.

Tot slot kan het gebruik van de index van profielovereenstemming (I_{pa} ; McCrae, 1993) ook als een sterkte in het onderzoek aangeduid worden. Deze index wordt immers als een betere methode gezien om profielovereenstemming na te gaan in vergelijking met andere mogelijke methodes, zoals bv. ruwe verschilcores of Pearson correlaties

(McCrae, 2008). In tegenstelling tot de andere methodes laat de I_{pa} toe om een uitspraak te doen over de overeenstemming betreffende het totale profiel van onafhankelijke persoonlijkheidsdomeinen, waarbij rekening gehouden wordt met afwijkingen ten opzichte van gemiddelde waarden voor een kenmerk. De scores op een persoonlijkheidskenmerk kunnen geordend worden volgens een normaalverdeling, waarbij de meeste individuen zich rond het gemiddelde bevinden. Op basis hiervan kunnen gelijkenissen tussen individuen omtrent het gemiddelde en verschillen tussen individuen omtrent de uiterste scores gemakkelijk spontaan voorkomen. De I_{pa} houdt hier rekening mee en kent daarom meer waarde toe aan de verschillen rond het gemiddelde en de gelijkenissen in uiterste scores tussen individuen, daar zij informatiever zijn. Deze index maakt het tenslotte ook mogelijk om onderzoek te doen naar de factoren die invloed hebben op de mate van similariteit of accuraatheid binnen een relatie (bv. leeftijd, relatieduur, ...). De Pearson correlaties blijken wel geschikt om similariteit meer specifiek na te gaan voor elk van de vijf persoonlijkheidsdomeinen afzonderlijk.

Het belang van vriendschappen op jonge leeftijd wordt in de onderzoeksliteratuur duidelijk erkend. De huidige studie draagt bij tot een beter inzicht in de kenmerken die vriendschappen en de kwaliteit ervan bepalen. Toch kent ook het huidige onderzoek duidelijk zijn beperkingen. In eerste plaats ging het huidige onderzoek voor het eerst similariteit en perceptuele accuraatheid betreffende persoonlijkheid na binnen vriendschapsrelaties op lagere schoolleeftijd. In tweede plaats werd nagegaan in welke mate deze drie perspectieven van profielovereenstemming een rol spelen in de vriendschapskwaliteit. De onderzoekshypothesen werden echter slechts getoetst binnen een relatief kleine steekproef ($N= 76$). Daarom is replicatie van deze studie bij een ruimere steekproef noodzakelijk om meer vertrouwen te krijgen in de huidige bevindingen.

Daarnaast werd gebruik gemaakt van maar één informant, m.n. de leerling, voor de beoordeling van de eigen persoonlijkheid, de persoonlijkheid van de beste vriend(in) in de klas en de kwaliteit van hun vriendschap. Door gebruik te maken van eenzelfde informant om de verschillende constructen te evalueren, is een deel van de gedeelde variantie van deze constructen waarschijnlijk louter toe te schrijven aan beoordelaarseffecten. Bijgevolg kan dit leiden tot inflatie van parameter schattingen

(Campbell & Fiske, 1959). Deze methode was enigszins noodzakelijk gezien de huidige studie zich net richt op de unieke perceptie van de leerling over zijn/haar vriend en hun vriendschapskwaliteit. Indien de persoonlijkheid van de leerling door een derde informant (bv. een ouder) beoordeeld zou worden, zou het onmogelijk zijn om de werkelijke en waargenomen similariteit na te gaan. Vriendschapskwaliteit omvat een aantal subjectieve, moeilijk te observeren elementen (Ladd & Kochenderfer, 1996). Deze zijn voor een externe informant niet eenvoudig in te schatten, daarom wordt inzake vriendschapskwaliteit zelfrapportage als beste methode aanzien (Gifford-Smith & Brownell, 2003).

Het cross-sectionele karakter van het onderzoek vormt een bijkomende beperking, gezien dit design niet toelaat om de richting van de gevonden verbanden na te gaan. Met betrekking tot het verband tussen perceptuele accuraatheid en vriendschapskwaliteit is het zeer plausibel dat een accuratere perceptie van de persoonlijkheid van een vriend leidt tot een hogere vriendschapskwaliteit. Anderzijds lijkt het evenzeer mogelijk dat vriendschappen van hogere kwaliteit het toelaten om een accurater beeld van de persoonlijkheid van een vriend te vormen. Er is longitudinaal onderzoek met meerdere meetmomenten vereist om hierover een uitspraak te kunnen doen. Het hoge kostenplaatje en de grote tijdsinvestering maken dit soort design echter moeilijk haalbaar binnen het kader van een masterproef.

Suggesties voor verder onderzoek

Rekening houdend met de beperkingen van de huidige studie, kunnen enkele suggesties voor toekomstig onderzoek geformuleerd worden. In de eerste plaats is replicatie nodig om de huidige bevindingen kracht bij te zetten en mogelijks uit te breiden. Daarnaast richtte de huidige studie zich niet specifiek op wederkerige vriendschappen. Het lijkt echter wel nuttig om in toekomstig onderzoek waargenomen similariteit en perceptuele accuraatheid enerzijds, en de verbanden met vriendschapskwaliteit anderzijds, na te gaan vanuit het perspectief van beide leden van de dyade. Tot slot draagt de profielovereenstemming inzake persoonlijkheid hoogstwaarschijnlijk niet als enige bij tot de vriendschapskwaliteit. Hierbij kan het zinvol zijn om na te gaan welk belang de individuele persoonlijkheidskenmerken hebben in het voorspellen van de vriendschapskwaliteit. In overeenstemming met de

literatuur bij volwassenen (o.a. Robins et al., 2000), kan dan het relatieve belang van individuele persoonlijkheidskenmerken en persoonlijkheidssimilariteit in het voorspellen van vriendschapskwaliteit onderzocht worden. Daarnaast lijkt het ook nog zinvol om na te gaan hoe gelijkenissen tussen vrienden op andere vlakken, zoals ze reeds werden aangetoond in de onderzoeksliteratuur (bv. Kupersmith et al., 1995), bijdragen tot de vriendschapskwaliteit.

Besluit

Concluderend kunnen we stellen dat dit onderzoek voornamelijk evidentie vond voor waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid tussen beste vrienden in de klas. Verder blijkt dat de waargenomen gelijkenissen eerder onafhankelijk staan van werkelijke gelijkenissen en perceptuele accuraatheid inzake persoonlijkheid. Waargenomen gelijkenissen in persoonlijkheid blijken niet bij te dragen in de predictie van de vriendschapskwaliteit, werkelijke gelijkenissen doen dit enkel met betrekking tot conflictoplossing. Daarentegen blijkt de perceptuele accuraatheid wel een invloed te hebben op meerdere domeinen van de vriendschapskwaliteit. Gezien het unieke karakter van de huidige studie is replicatie van dit onderzoek, bij een ruimere steekproef, noodzakelijk.

REFERENTIES

- About, F.E. & Medelson, M.J. (1996). Determinants of friendship selection and quality: developmental perspectives In W. Bukowski, A. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (pp. 87-112). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Asher, S. R., Parker, J. G. & Walker, D. L (1996). Distinguishing friendship from acceptance: implications for intervention and assessment. In W. Bukowski, A. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (pp. 366-405). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Bagwell, C.L., Bender, S.E., Andreassi, C.L., Kinoshita, T.L., Montarello, S.A. & Muller, J.G. (2005). Friendship quality and perceived relationship changes predict psychosocial adjustment in early adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 235-254.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Barelds, D. P. H. (2005). Self and Partner Personality in Intimate Relationships. *European Journal of Personality*, 19, 501-518.
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 11, 7 –10.
- Berndt, T.J. (2004). Children’s Friendship: Shifts Over Half-Century in Perspectives on Their Development and Their Effects. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50, 206 – 223.
- Berndt, T.J. & Keefe, K. (1995). Friends’ influence on adolescents’ adjustment to school. *Child Development*, 66 , 1312–1329.
- Brendgen, M., Markiewicz, D., Doyle, A. B. & Bukowski, W. M. (2001). The Relations Between Friendship Quality, Ranked-Friendship Preference, and Adolescents’ Behavior With Their Friends. *Merrill-Palmer Quarterly*, 47, 395 – 415.
- Bukowski, W. (2001). Friendship and the worlds of childhood. In D. W. Nangle & C. A. Erdley (Eds.), *The role of friendship in psychological adjustment: Vol. 91. New directions for child and adolescent development* (pp. 93–106). San Francisco: Jossey-Bass.

- Bukowski, W. M., Hoza, B., & Newcomb, A. F. (1987). *Friendship, popularity, and the "self" during adolescence*. Unpublished manuscript, University of Maine, Orono.
- Campbell, D. T., & Fiske, D. W. (1959). Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix. *Psychological Bulletin*, *56*(2), 81-105.
- Caspi, A., Roberts, B. W. & Shiner, R. L. (2005). Personality development: stability and change. *Annual Review of Psychology*, *56*, 453-484.
- Clore, G. L. & Byrne, D. A. (1974). A reinforcement-affect model of attraction. In T. L. Huston (Ed.), *Foundations of interpersonal attraction* (pp. 143–165). New York: Academic Press.
- Cook, T. D., Deng, Y. & Morgano, E. (2007). Friendship Influences During Early Adolescence: The Special Role of Friends' Grade Point Average. *Journal of Research on Adolescence*, *17*, 325 – 356.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1992). The Five-Factor Model of Personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, *6*, 343–359.
- Decuyper, M., De Bolle, M. & De Fruyt, F. (2011). Personality Similarity, Perceptual Accuracy, and Relationship Satisfaction in Dating and Married Couples. *Personal Relationships*. doi: 10.1111/j.1475-6811.2010.01344.x
- De Pauw, S. S. & Mervielde, I. (2010). Temperament, Personality and Developmental Psychopathology: A Review Based on the conceptual Dimensions Underlying Childhood traits. *Child Psychiatry and Human Development*, *41*, 313 – 329.
- Digman, J. M. (1990). Personality structure: Emergence of the 5-Factor Model. *Annual Review of Psychology*, *41*, 417–440.
- Drewry, D. L. & Clark, M. L. (1983). Factors Important in the Formation of Preschoolers' Friendships. *The Journal of Genetic Psychology*, *146*, 37-44.
- Eder, D. & Hallinan, M. (1978). Sex differences in children's friendships. *American Psychological Review*, *43*, 237– 250.
- Fehr, B. (2001). The cycle of friendship. In C. Hendrick & S.S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (pp. 71-82). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Frick, P. J. (2004). Integrating research on temperament and childhood psychopathology: Its pitfalls and promise. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *33*, 2–7.

- Funder, D. C., Kolar, D. C. & Blackman, M. C. (1995). Agreement among judges of personality: Interpersonal-relations, similarity, and acquaintanceship. *Journal of Personality and Social Psychology*, *69*, 656–672.
- Furman, W. (1996). The measurement of friendship perceptions: Conceptual and methodological issues. In W. Bukowski, A. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (pp. 41– 65). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Gaertner, A. E., Fite, P. J. & Colder, C. R. (2010). Parenting and Friendship Quality as Predictors of Internalizing and Externalizing Symptoms in Early Adolescence. *Journal of Child and Family Studies*, *19*, 101 – 108.
- Gaunt, R. (2006). Couple Similarity and Marital Satisfaction: Are Similar Spouses Happier? *Journal of Personality*, *74*, 1401-1420.
- Gifford-Smith, M. E. & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relations: social acceptance, friendship, and peer networks. *Journal of School Psychology*, *41*, 235-284.
- Gleason, T. R., Gower, A. L., Hohmann, L. M. & Gleason, T. C. (2005). Temperament and friendship in preschool-aged children. *International Journal of Behavioral Development*, *29*, 336 – 344.
- Goldberg, L. R. (2001). Analyses of Digman’s Child-Personality Data: Derivation of Big-Five Factor Scores From Each of Six Samples. *Journal of Personality*, *69*, 709-744.
- Goldsmith, H. H., Buss, A. H., Plomin, R., Rothbart, M. K., Thomas, A., Chess, S., ... & McCall, R.B. (1987). Roundtable: What is temperament? Four approaches. *Child Development*, *58*, 505–529.
- Güroğlu, B., Van Lieshout, C. F. M., Haselager, G. J. T. & Scholte, R. H. J. (2007). Similarity and Complementarity of Behavioral Profiles of Friendship Types and Types of Friends: Friendship and Psychosocial Adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, *17*, 357-386.
- Hartup, W.W. (1996). The Company They Keep: Friendships and Their Developmental Significance. *Child Development*, *67*, 1-13.
- Hartup, W. W. & Stevens, N. (1999). Friendship and Adaptation Across the Life Span. *Current Directions in Psychological Science*, *8*, 76-79.

- Haselager, G. J. T., Hartup, W. W., Van Lieshout, C. F. M. & Riksen-Walraven, J. M. A. (1998). Similarities between friends and non-friends in middle childhood. *Child Development, 69*, 1198–1208.
- Hodges, E. V. E., Boivin, M., Vitato, F. & Bukowski, W. M. (1999). The power of friendship: protection against an escalating cycle of peer victimization. *Developmental Psychology, 35*, 94–101.
- Howes, C. (1983). Patterns of Friendship. *Child Development, 54*, 1041-1053.
- Howes, C. (1996). The earliest friendships. In W. Bukowski, A. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (pp. 66-86). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Jensen-Campbell, L. A., Adams, R., Perry, D. G., Workman, K. A., Furdella, J. Q. & Egan, S. K. (2002). Agreeableness, Extraversion, and Peer Relations in Early Adolescence: Winning Friends and Deflecting Aggression. *Journal of Research in Personality, 36*, 224-251.
- Jensen-Campbell, L. A. & Malcolm, K. T. (2007). The importance of conscientiousness in adolescent interpersonal relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin, 33*, 368–383.
- Johnson, H.D. (2004). Gender, grade, and relationship differences in emotional closeness within adolescent friendships. *Adolescence, 39*, 243-255.
- Karney, B. & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin, 118*, 3-34.
- Kohnstamm, G. A., Halverson, C. F., Jr., Mervielde, I. & Havill, V. (1998). *Parental description of child personality: Developmental antecedents of the Big Five?* Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kupersmidt, J. B., DeRosier, M. E. & Patterson, C. P. (1995). Similarity as the basis for children's friendships: The roles of sociometric status, aggressive and withdrawn behavior, academic achievement and demographic characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships, 12*, 439–452.
- Kurtz, J. E. & Sherker, J. L. (2003). Relationship Quality, Trait Similarity, and Self-Other Agreement on Personality Ratings in College Roommates. *Journal of Personality, 71*, 21-48.

- Kutnick, P. & Kington, A. (2005) Children's friendships and learning in school: Cognitive enhancement through social interaction? *British Journal of Educational Psychology*, 75, 521-538.
- Ladd, G. W. (1990). Having Friends, Keeping Friends, Making Friends, and Being Liked by Peers in the Classroom: Predictors of Children's Early School Adjustment? *Child Development*, 61, 1081 – 1100.
- Ladd, G. W. & Kochenderfer, B. J. (1996) Linkages between friendship and adjustment during early school transitions. In W. Bukowski, A. Newcomb & W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendships in childhood and adolescence* (pp. 322-345). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Ladd, G. W. & Troop-Gordon, W. (2003). The role of chronic peer difficulties in the development of children's psychological adjustment problems. *Child Development*, 74, 1344 – 1367.
- Laursen, B., Bukowski, W.M., Aunola, K. & Nurmi, J-E (2007). Friendship Moderates Prospective Associations Between Social Isolation and Adjustment Problems in Young Children. *Child Development*, 78, 1395-1404.
- Letzring, T. D. & Nofle, E. E. (2010). Predicting relationship quality from self-verification of broad personality traits among romantic couples. *Journal of Research in Personality*, 44, 353-362.
- Linden-Andersen, S., Markiewicz, D. & Doyle, A. B. (2009). Perceived Similarity Among Adolescent Friends: The Role of Reciprocity, Friendship Quality, and Gender. *Journal of Early Adolescence*, 29, 617-637.
- Luo, S. & Klohnen, E. C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: A couple-centered approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 304–326.
- Maccoby, E. E. (1990) Gender and Relationships. A Developmental Account. *American Psychologist*, 45, 513-520.
- Malcolm, K. T., Jensen-Campbell, L. A., Rex-Lear, M. & Waldrip, A. M. (2006) Divided we fall: Children's friendships and peer victimization. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23, 721-740.

- Mariano, K. A. & Harton, H. C. (2005) Similarities in aggression, inattention/hyperactivity, depression, and anxiety in middle-childhood friendships. *Journal of social and clinical psychology, 24*, 471-496.
- McCrae, R. R. (1993). Agreement of personality profiles across observers. *Multivariate Behavioral Research, 28*, 25–40.
- McCrae, R.R. (2008). A Note on Some Measures of Profile Agreement. *Journal of Personality Assessment, 90*, 105-109.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of Personality theory and research* (Vol. 2, pp. 139-153). New York: Guilford Press.
- McCrae, R. R., Costa, P. T., Ostendorf, F., Angleitner, A., Hrebickova, M., Avia, M. D., ... & Smith, P.B. (2000). Nature over nurture: Temperament, personality, and life span development. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*, 173–186.
- McGuire, K. D. & Weisz, J. R. (1982). Social cognition and behavioral correlates of preadolescent chumship. *Child Development, 53*, 1478–1484.
- Mervielde, I., Buyst, V. & De Fruyt, F. (1995). The validity of the Big–5 as a model for teacher ratings of individual differences among children aged 4–12 years. *Personality and Individual Differences, 18*, 525–534.
- Mervielde, I., De Clerq, B., De Fruyt, F. & Van Leeuwen, K. (2005). Temperament, Personality, and Developmental Psychopathology as Childhood Antecedents of Personality Disorders. *Journal of Personality Disorders, 19*, 171-201.
- Mervielde, I. & De Fruyt, F. (1999). Construction of the Hierarchical Personality Inventory of Children (HiPIC). In I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt & F. Ostendorf (Eds.), *Personality Psychology in Europe* (Vol. 7, pp.107 – 127). Tilburg: University Press.
- Mervielde, I. & De Fruyt, F. (2000). The Big Five Personality Factors as a Model for the Structure of Children's Peer Nominations. *European Journal of Personality, 14*, 91-106.
- Miller, S. R. & Coll, E. (2007). From Social Withdrawal to Social Confidence: Evidence for Possible Pathways. *Current Psychology, 26*, 86-101.

-
- Montoya, R. M., Horton, R. S. & Kircher, J. (2008). Is actual similarity necessary for attraction? A meta-analysis of actual and perceived similarity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 889 - 922.
- Morry, M. M. (2007). The attraction-similarity hypothesis among cross-sex friends: Relationships satisfaction, perceived similarities, and self-serving perceptions. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24, 117 – 138.
- Murphy, L. M. (2005). *Friends are not more similar than non-friends, but they think that they are*. Paper presented at the Society for Research on Child Development, Atlantis.
- Murray, S. L. & Holmes, J. G. (1997). A leap of faith? Positive illusions in romantic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 586–604.
- Newcomb, A. F. & Bagwell, C. L. (1995). Children's Friendship Relations: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*, 117, 306-347.
- Newcomb, A. F., Bukowski, W. M. & Bagwell, C. L. (1999). Knowing the sounds: Friendship as a developmental context. In W. A. Collins & B. Laursen (Eds.), *Relationships as developmental contexts: Vol. 30. The Minnesota symposia on child psychology* (pp. 63– 84). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Nigg, J.T. (2006). Temperament and developmental psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 395 - 422.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1989). *Peer Relations and Social Adjustment: Are Friendship and Group Acceptance Distinct Domains?* Paper presented in a symposium on "Properties, Processes, and Effects of Friendship Relations During Childhood and Adolescence" at the biennial meeting of the Society for Research in Child Development, Kansas City.
- Parker, J. G. & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611– 621.
- Parker, J. G. & Gottman, J. M. (1989). Social development in a relational context: Friendship from early childhood to adolescence. In T. J. Berndt and G. W. Ladd (Eds.), *Peer relationships in early development* (pp. 95-131). New York: Wiley.

- Poulin, F., Cillessen, A., Hubbard, J., Coie, J., Dodge, K. & Schwarz, D. (1997). Children's friends and behavioral similarity in two social contexts. *Social Development, 6*, 224–236.
- Roberts, B. W. & DelVecchio, W. F. (2000). The rank-order consistency of personality traits from childhood to old age: a quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin, 126*, 3-25.
- Roberts, B. W., Walton, K. E., & Viechtbauer, W. (2006). Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: a meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin, 132*, 1-25.
- Robins, R. W., Caspi, A. & Moffit, T. E. (2000). Two personalities, One relationship: Both Partners' Personality Traits Shape the Quality of Their Relationship. *Journal of Personality and Social Psychology, 79*, 251-259.
- Rothbart, M. K. (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions in Psychological Science, 16*, 207–212.
- Rothbart, M.K. & Ahadi, S.A.(1994). Temperament and the Development of Personality. *Journal of Abnormal Psychology, 103*, 55-66.
- Rubin, K. H., Dwyer, K. M., Booth-LaForce, C., Kim, A. H., Burgess, K. B. & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 24*, 326–356.
- Rubin, K., Fredstrom, B. & Bowker, J. (2008). Future directions in ... Friendship in Childhood and Early Adolescence. *Social Development, 17*, 1085-1096.
- Russell, R. J. & Wells, P. A. (1991). Personality similarity and quality of marriage. *Personality and Individual Differences, 12*, 407–412.
- Selfhout, M., Branje, S., Raaijmakers, Q. & Meeus, W. (2007). Similarity in adolescent best friendships: The role of gender. *The Netherlands Journal of Psychology, 63*, 50-57.
- Selfhout, M., Branje, S., ter Bogt, T., Meeus, W. (2009). The role of music preferences in early adolescents' friendship formation and stability. *Journal of Adolescence, 32*, 95-107.
- Selfhout, M., Burk, W., Branje, S., Dennissen, J., van Aken, M. & Meeus, W. (2010). Emerging Late Adolescent Friendship Networks and Big Five Personality Traits: A Social Network Approach. *Journal of Personality, 78*, 509-538.

- Selfhout, M., Denissen, J., Branje, S. & Meeus, W. (2009). In the Eye of the Beholder: Perceived, Actual, and Peer-Rated Similarity in Personality, Communication, and Friendship Intensity During the Acquaintanceship Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *6*, 1152-1165.
- Shiner, R. L. (2005). A Developmental Perspective On Personality Disorders: Lessons From Research On Normal Personality Development In Childhood And Adolescence. *Journal of Personality Disorders*, *19*, 202-210.
- Shiner, R. & Caspi, A. (2003). Personality differences in childhood and adolescence: measurement, development, and consequences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *44*, 2-32.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.
- Tackett, J. L. (2006). Evaluating models of the personality-psychopathology relationship in children and adolescents. *Clinical Psychology Review*, *26*, 584-599.
- Van Lieshout, C. F. M. & Haselager, G. J. T. (1994). The Big Five personality factors in Q-sort descriptions of children and adolescents. In C. F. Halverson, Jr., G. A. Kohnstamm & R. P. Martin (Eds.), *The developing structure of temperament and personality from infancy to adulthood* (pp. 293–318). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Waldrip, A. M., Malcolm, K. T. & Jensen-Campbell, L. A. (2008) With a Little Help from Your Friends: The Importance of High-quality Friendships on Early Adolescent Adjustment. *Social Development*, *17*, 832 – 852.
- Watson, D., Hubbard, B. & Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self and partner-ratings. *Journal of Personality*, *68*, 413–449.
- Watson, D., Klohnen, E. C., Casillas, A., Nus Simms, E., Haig, J. & Berry, D. S. (2004). Match makers and deal breakers: Analyses of assortative mating in newlywed couples. *Journal of Personality*, *72*, 1029–1068.
- Weller, J. & Watson, D. (2009). Friend or foe? Differential use of the self-based heuristic as a function of relationship satisfaction. *Journal of Personality*, *77*, 731–760.

- Woods, S., Done, J. & Kalsi, H. (2008). Peer victimisation and internalizing difficulties: the moderating role of friendship quality. *Journal of Adolescence*, 32, 293-308.
- Youniss, J. & Haynie, D. L. (1992). Friendship in Adolescence. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 13, 59-66.
- Zarbatany, L., Conley, R. & Pepper, S. (2002). Personality and gender differences in friendship needs and experiences in preadolescence and young adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 299-310.